

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ПОЛТАВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА ІМЕНІ ЮРІЯ КОНДРАТЮКА»

Факультет філології, психології та педагогіки

Кафедра германської філології та перекладу

Рекомендовано до захисту
Протокол засідання кафедри
№ 11 від «22» січня 2024 р.
Завідувач кафедри
Воробйова О.С.

(прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

**ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВІСТИЧНОГО ВИБОРУ ПРИ
ПЕРЕКЛАДІ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ
ПСИХОЛОГІВ І ПСИХОТЕРАПЕВТІВ**

Виконавець:

Студент 6 курсу, групи 601-ФФ

Гордієвський Дмитро Євгенович

Керівник роботи:

Кушнірова Тетяна Віталіївна

Рецензент:

Закреницька Л.А.,
к.філол.н., доцент кафедри іноземних мов
Хмельницької гуманітарно-педагогічної
академії

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою:

_____ кількість балів: _____

Підпис керівника

РЕФЕРАТ

МР: 99 с., 3 додатки, 78 джерел.

Об'єкт дослідження – особливості перекладу специфічних термінів, що використовуються в спеціалізованій літературі для психологів і психотерапевтів, досліджено варіанти лінгвістичного вибору, які використовують в спеціальній літературі для психологів і психотерапевтів.

Мета роботи – висвітлення специфіки перекладу особливих термінів, що вживаються в спеціалізованій літературі для психологів і психотерапевтів та визначення адекватних шляхів їх перекладу.

Методи дослідження: метод суцільної вибірки, метод порівняльного аналізу, метод кількісного аналізу, описовий метод, графічний метод.

У першому розділі роботи досліджено особливості теоретичних підходів до перекладу спеціалізованої літератури для психологів і психотерапевтів, досліджено різні підходи і варіації перекладу специфічних термінів.

У другому розділі представлені варіанти лінгвістичного вибору при перекладі специфічних термінів у літературі для психологів і психотерапевтів, особливості вживання та варіанти перекладу.

Результатом проведеного дослідження стало було надано кількісну статистику частоти застосування способів перекладу лексичних одиниць та перекладацьких трансформацій при перекладі спеціальної літератури для психологів і психотерапевтів.

У додатку представлені глосарій специфічних термінів, що використовуються психологами і психотерапевтами, а також показано їх походження. Наведено терміни, що є кальками в українській мові. Ключові слова: ПЕРЕКЛАД, ЛІНГВІСТИЧНИЙ ВИБІР, ПСИХОЛОГІЯ, СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ, ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ.

ЗМІСТ

Реферат	
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1	10
ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ПСИХОЛОГІВ І ПСИХОТЕРАПЕВТІВ	10
1.1.Професійні лексеми як поліконстантна унормована одиниця ..	10
1.2.Проблемний підхід при перекладі психологічних термінів та особливості передачі їх змісту	13
1.3.Структуризація понять у психології та психотерапії	22
Висновки до розділу 1	39
РОЗДІЛ 2	41
ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВІСТИЧНОГО ВИБОРУ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ, ЩО ВЖИВАЮТЬСЯ В АНГЛОМОВНИХ ФАХОВИХ ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	41
2.1. Відбір матеріалу дослідження	41
2.2. Способи перекладу термінів відповідно до їх структурно- семантичних ознак	42
2.3. Способи перекладу термінів відповідно до їх походження	58
Висновки до розділу 2	63
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	65
Узагальнені результати особливостей лінгвістичного вибору Помилка! Закладку не визначено.	
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	69
ДОДАТОК А	76
ДОДАТОК Б	88
ДОДАТОК В	92
SUMMARY	96

ВСТУП

Сьогодні фахівці різноманітних галузей послугуються термінологічною лексикою, що певною мірою сприяє розвитку наукового підходу для вирішення професійних завдань. В діяльності психологів та психотерапевтів це передбачає постійний професійний розвиток, здобуття навичок щодо оволодіння сучасними технологіями, які позначаються новими термінами та породжують нові лексеми для позначення певних професійних понять. Психологія – наука, що динамічно розвивається, використовує та утворює термінологічну лексику, пов'язану з багатьма іншими науками.

Актуальність роботи полягає в тому, що у сучасному суспільстві психологія є предметом зацікавлення не тільки професіоналів, які надають консультаційні та терапевтичні послуги, а й широких верств населення, що прагнуть розібратися в собі, вирішити особисті питання, дбають про збереження ментального здоров'я, шукають шляхи особистісного та професійного зростання. Таким чином ми зосередимо увагу на деяких аспектах психологічної науки, поєднавши їх з особливостями перекладу професійної та популярної літератури щодо особливостей психічного розвитку людини, моделей її поведінки та вживанні професійних термінів і найбільш вдалим способам перекладу їх українською мовою. Актуальність нашого дослідження продиктована сучасними вимогами розвитку суспільства. Сьогодні все більше людей послугуються глобальною мережею Інтернет для того, щоб знайти відповіді на питання, які їх турбують. Часто запити пов'язані з вихованням дітей, розв'язанням конфліктних ситуацій, пошуком фахівців з психологічного консультування та психотерапевтичних груп. Це вимагає якісного перекладу як фахових видань для психологів та психотерапевтів, так і популярної літератури для пересічного читача. Також важливо сформувати єдину систему перекладу професійних термінів, оскільки розбіжності в переладі можуть негативно вплинути на результат роботи психолога або психотерапевта. Розвиток психологічної науки, апробація новітніх психотерапевтичних методів високими темпами йдуть

вперед. Внесок західноєвропейських та американських вчених є найбільш впливовим для розуміння психології людини та підбору психотерапевтичних інструментів для надання дієвої психологічної та психотерапевтичної допомоги. Також тут ми не можемо не згадати внесок ізраїльських вчених, які розробили низку методик щодо роботи з психологічною травмою. Цей підхід на сьогодні є найбільш затребуваним, особливо зараз в умовах дії воєнного стану в Україні. Тож особливості лексичного вибору при перекладі літератури для психологів і психотерапевтів передбачають відповідальний підхід для створення адекватного та науково точного тексту професійних праць, що спрямовані на підвищення фахового рівня спеціалістів, а також забезпечують потребу читача-аматора у різноманітній інформації стосовно побудови адекватних стосунків з оточуючими, забезпечення внутрішнього комфорту попри зовнішні подразники тощо.

При дослідженні даної теми ми визначили, що **об'єктом наукового аналізу** є англomовні терміни, що використовуються фахівцями-психологами та психотерапевтами в автентичних роботах та варіанти їх перекладу українською мовою. Предметом нашого дослідження є особливості лінгвістичного вибору при перекладі спеціальної літератури для психологів та психотерапевтів. Мета нашої роботи полягає в аналізі особливостей лінгвістичного вибору при перекладі термінів з англійської мови на українську в фахових виданнях для психологів та психотерапевтів.

Під час підготовки до вирішення проблемної задачі перед нами постали наступні **завдання**, розв'язання яких є шляхом досягнення цілі даної роботи, а саме:

1. Опрацювати теоретичні підходи при перекладі фахової літератури для психологів та психотерапевтів, зокрема до позначення українською мовою психологічних термінів, що є невід'ємною частиною англomовних видань для фахівців і аматорів;

2. Розмежувати та чітко окреслити кордони понять “термін” і “термінологія”;

3. Визначити психологічні поняття, що найчастіше вживаються у фахових виданнях для психологів та психотерапевтів, позначити їх за допомогою схем та зробити опис особливостей їх використання;

4. Відібрати англійські тексти професійного спрямування для психологів і психотерапевтів, що є матеріалом нашого дослідження;

5. Відокремити в автентичних роботах терміни, що позначають психологічні поняття та обґрунтувати особливості лінгвістичного вибору при перекладі їх українською мовою;

6. Розподілити та узагальнити у вигляді схем психологічні терміни за особливостями їх вживання та використання;

7. Проаналізувати особливості лінгвістичного вибору при перекладі специфічної лексики з метою визначення найбільш адекватного варіанту передачі психологічних термінів українською мовою;

8. Узагальнити результати роботи в виді міні-словника для перекладачів фахової літератури для психологів та психотерапевтів.

При відборі **матеріалу для дослідження** ми використали терміни, що вживаються в англійських фахових виданнях для психологів та психотерапевтів. Загальна кількість відібраних понять складає 289 слів англійською мовою та варіанти їх перекладу українською мовою. Матеріал для дослідження був відібраний із фахових видань для психологів та психотерапевтів [46, 48, 49, 50, 58], а результатом роботи є складання та упорядкування словника термінів психологічної галузі загальною кількістю 287 слів.

При проведенні наукової діяльності ми послуговувалися наступними **методами дослідження**: пошук наукових джерел інформації знань; електронна обробка матеріалів; зіставлення автентичних текстів та варіантів перекладу, що використані при подачі матеріалу українською мовою, особливості лінгвістичного вибору при вживанні мовних одиниць професійного спрямування; відбір слів мовою оригіналу для формування лексичної вибірки; аналіз кількості варіантів лінгвістичного вибору для визначення кращого підходу до перекладу літератури для психологів та психотерапевтів; аналіз

походження термінів різної етимології; аналіз граматичних ознак термінів для структуризації та розподілу їх згідно властивостей.

Твердження, що обґрунтовуються в роботі і є основою для захисту магістрантом.

1. Для ґрунтовно-цілісного перекладу з англійської мови на українську текстів наукового спрямування для психологів і психотерапевтів є знання термінів, що використовують фахівці відповідного спрямування, що в даному випадку складає основу екстралінгвістичної компетентності перекладача.

Інноваційний підхід в роботі полягає у вивченні структурної системи психологічних термінів, що потребує відповідного наукового аналізу з точки зору структурної одиниці, модусу формування та вибору опції перекладу для створення так званої логоцентричної лінгви франка перекладача. З теоретичного значення нашого доробку можна вичленити ґрунтовний підхід до аналізу термінологічного устрою, що є невід'ємною складовою професійної спільноти психологів і психотерапевтів, формулювання будови різниць та визначення ефективних підходів до передачі фахової думки при перекладі видань для психологів та психотерапевтів. Емпіричне значення нашого дослідження полягає в тому, що його результати допомагають вирішувати складні завдання перекладача спеціальної літератури для психологів та психотерапевтів при повноцінній передачі змісту з використанням специфічної термінології. Подібний підхід до аналізу перекладу термінів може бути використаний при передачі інформації в інших галузях науки.

2. Лінгвістичний вибір при перекладі психологічних термінів залежить від його семантико-структурних особливостей, способу використання, а також походження. При перекладі простих і похідних термінів часто використовують транслітерацію, добір словникового відповідника, а для передачі складних словосполучень термінологічного значення використовують калькування. У будь-якому випадку на перекладачеві лежить відповідальність за точність перекладу та адаптивний підхід при передачі термінів.

3. Те, в який спосіб буде перекладено термін, залежить від його етимології. Якщо необхідно перекласти термін, що походить від латинської або староанглійської мов, то в цьому випадку лінгвістичний вибір буде на користь словникового відповідника. Якщо термін походить із давньогрецької, то кращим лінгвістичним вибором є адаптивне транскодування. Застосування методу калькації термінів є доречним, якщо термін має змішане походження. Новітній підхід у дослідженні дає схему опису лінгвістичного вибору при перекладі спеціальної літератури для психологів та психотерапевтів. Цей підхід носить динамічний характер, оскільки мова постійно змінюється, розвивається, оновлюється, запозичує нові лексеми, а психологічна наука збагачується новими термінами та концептуальними підходами, що постійно збільшує словникову базу психологів та психотерапевтів і вимагає професійного зростання та збагачення від перекладача. Результати цієї роботи можуть бути застосовані при викладанні курсу «Теорія та практика ререкладу», містять додатковий матеріал для підготовки до практичних занять з даного курсу, а також певні рекомендації для перекладачів-практиків із передачі інформації з фахових видань для психологів та психотерапевтів.

Апробація результатів дослідження проводилася на Міжнародній науковій конференції «300 років з дня народження Г.С. Сковороди», яка відбулася у Національному університеті «Полтавська політехніка ім. Ю. Кондратюка» (м. Полтава, 30.11.2022 р.), а також при підготовці статті до збірника студентських праць кафедри іноземних мов Національного університету «Полтавська політехніка ім. Ю. Кондратюка» (випуск 18), під час IV Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми іноземної філології та перекладознавства», що проходила в Національному університеті «Полтавська політехніка ім. Ю. Кондратюка» (м. Полтава, 9-10.11.2023 р.), а також представлені в науковому віснику Міжнародного гуманітарного університету (серія «Філологія»).

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів та висновків до них, загальних висновків та списку використаних джерел.

У вступі визначається мета, предмет роботи та завдання, виділяється об'єкт і методи дослідження, обґрунтовується актуальність вибраної теми та апробація дослідження, наукова новизна та практичне значення.

Перший розділ присвячений дослідженню феномену розуміння термінології та теоріям її походження.

Другий розділ розкриває специфіку способів перекладу лексичних одиниць та перекладацьких трансформацій у спеціалізованій літературі для психологів і психотерапевтів.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ПСИХОЛОГІВ І ПСИХОТЕРАПЕВТІВ

1.1.Професійні лексеми як поліконстантна унормована одиниця

Для позначення професійних лексем використовують слово «термін», що за багатозначністю визначень цього поняття вказує на специфічне використання характерних слів у науковій або будь-якій іншій спільноті фахівців. Досконале визначення цього поняття не існує, хоча варіанти аксіоматичного тлумачення були запропоновані кількома вченими. Терміни в певній професійній галузі складають цілісний організм із усистемованою структурою, що ґрунтується на принципі понятійних кореляцій професійного знання, основним завданням яких є вираз цих знань за допомогою мовних одиниць [37]. Саме вузька сфера вживання термінів та чітке поліконстантне унормовування наділяє ці слова специфічними характеристиками, що відокремлюють та відрізняють їх від загальноживаної лексики [27]. Термін (від лат. *terminus* - межа, кордон) – це слово або група слів, що конкретно й релевантно позначає професійне поняття, зіставляється або гармонійно поєднується з відповідними лексемами з професійного кола та зумовлені особливостями застосування. На думку І.В. Корунця для ідентифікації терміну притаманне “словесне позначення поняття, що входить до системи понять певної області професійних знань та є головним понятійним елементом мови для спеціальних цілей” [34]. Спілкування у фахових колах породжує специфічну групу слів, що позначають особливі поняття та предмети, які є об'єктом та суб'єктом системоутворюючої групи і, як наслідок, складають термінологічний простір, що лежить в основі термінології тієї чи іншої професійної галузі. При креації та еволюції будь-якої зони професійних знань термінологія постає в динаміці, що передбачає гнучкий підхід у передачі

змісту та структури терміну. Тут можна спостерігати певне ускладнення термінології, що є наслідком прогресивної динаміки науки. Підґрунтям цього явища є екстралінгвальний чинник. При позначенні системи термінів, елементом якої є професійна лексема, варто вказувати на сполучення між складовою та формацією, що є константною ознакою їх зв'язку. А сукупність таких зв'язків формує структуру термінології [14]. Науковці розрізняють термінологію та терміносистему як явища, між якими не можна поставити знак дорівнює. Так, Л.В. Клименко вважає, що терміни «термінологія» і «терміносистема» не рівні, оскільки базуються на різних концепціях в науковій спільноті. За твердженням цього дослідника одиниці в терміносистемі виникають завдяки концептуальному підходу, а в термінології цього явища не спостерігається, тому це значною мірою зменшує її можливості фіксації низки понять конкретної наукової галузі [21]. Чіткий порядок в термінології, за гіпотезою вчених, представляє собою терміносистему, створену штучно, але не хаотично. Наприклад, В.Ф. Муратова в своїх роботах розмежовує місію термінології та терміносистеми: “Якщо термінологія – це сукупність термінів, які виконують номінативну функцію, то терміносистема – це сукупність термінів, що динамічно розвиваються та виконують комунікативну функцію” [42]. При взаємодії термінів та загальноживаної лексики ми спостерігаємо подібність систем. Тобто в різних сферах функціонування мови будуть приклади однакових словесних феноменів, таких, як полісемія, синонімія, омонімія та антонімія. Незалежно від групи слів, чи то побутова лексика, чи терміни, що вживаються у вузьких колах спеціалістів, це явище є характерною ознакою лексико-семантичних процесів, характерних для певної дисципліни, що знаходяться в межах смислового визначення терміна [17]. На думку С.Л. Ковтюх термінологія має номінативний характер і “в якості головних термінуємих категорій виступають процеси, явища, предмети, а також властивості” [30]. В цьому випадку ми можемо бачити, що номінативність є ознакою іменників, що природньо їм притаманне, але не завжди це є властивістю термінів. На думку А.В. Мамрак, специфічними ознаками термінології є належність її до певної області знань; наявність упорядкованої та ізольованої

системи у рамках конкретної області знань; кореляція з конкретним поняттям [41]. Для якісного розуміння та взаємодії між фахівцями, незалежно від того, якою мовою вони послуговуються, необхідна чітка систематизація термінів. Різниця між загальноживаними словами і термінами полягає у високому ступені організаційної системи других [42]. Міжгалузєва взаємодія різних напрямків знань і науки креейтить понятійну систему, що устатковує за принципом співзалежності логічних категорій об'єдгагтя термінологічних груп. Мета цієї взаємодії полягає у передачі професійних знань мовними засобами. [37]. Контрапунктом в роботах багатьох дослідників стають родовидові стосунки, а саме пропорційне відношення частини до цілого, що складають базу для систематизації термінів [42]. Так взаємодія в термінологічній структурі є логічною, що свідчить про її внутрішню організованість [44]. На думку І. Ф. Лощенової, родовидові відносини віддзеркалюють рівень зростання наукового підходу певної дисципліни і відображають багатоступеневу надбудову [40].

В.Ф. Муратова вважає, що «термінологічна одиниця не існує ізольовано, а функціонує в системі і має з іншими лексемами в межах термінології тісні лексико-семантичні відносини: синонімічні, антонімічні, родовидові» [42]. Таким чином в її роботах підкреслюються семантичні відносини при виведенні системи термінів певної галузі. При розкритті питання системи термінів В. В. Жуковська спирається на тезауросний підхід, який передбачає ґрунтовне вичення термінів та взаємозв'язків в контексті міждисциплінарного взаємоперетікання специфічної лексики. Вищість такого підходу полягає в більш широких опціоналах для опису різних предметних галузей та оволодінні нею в цілому [16]. Як вважає Л. В. Клименко, терміни можуть бути систематизовані за двома незалежними принципами: «конкретні та абстрактні» та «загальні, одиничні та збірні» [26]. Ми можемо вичленити такі умови застосування системного підходу в термінології: «Термінологічна система повинна ґрунтуватися на класифікації понять; необхідно виділяти термінуючі ознаки і поняття, ґрунтуючись на класифікаційних схемах; слова повинні відображати спільність термінованого поняття з іншими та його специфічність». Окрім цього,

на думку автора, є можливість розмежувати терміни на основі їх структури та ступеню складності: мікро- та макротерміносистеми, а також «ієрархічні, багатоаспектні та гніздові» [38]. Основою для класифікації та систематизації термінів, на думку В. І. Карабана, є пропозиція класифікувати та систематизувати терміни відповідно наук, з якими вони пов'язані. Це можуть бути функціональні, екстралінгвістичні та лінгвістичні, а також формальні та змістовні особливості [23]. За змістовим значенням можна відокремити терміни, що позначають абстрактні явища і терміни, що позначають реальні об'єкти. Найбільш точною, детальною і відповідно максимально ґрунтовною є класифікація термінів за номенклатуризацією об'єктів, тобто: «поділ термінів по галузям знань або діяльності - по спеціальними сферам. Перелік цих сфер може бути узагальнено представлений таким чином: наука, техніка, виробництво» [23]. Узагальнюючи різні наукові підходи до визначення термінів, можна зробити висновок, що термінологія – це систематизована комплексна цілість термінів, для якої провідними специфічними особливостями є точність, динамічність, окреслення чіткого кола знань, що лежить в межах відповідної галузі.

1.2.Проблемний підхід при перекладі психологічних термінів та особливості передачі їх змісту

Труднощі лінгвістичного вибору при перекладі спеціалізованої літератури для психологів і психотерапевтів полягають в особливостях понятійного і термінологічного словникового запасу цієї галузі, а також у відділенні форми слова від лексичного значення. Це явище виникає через те, що в процесі вживання психологічних термінів їх значення може лише частково збігатися з загальноприйнятими в психології науковими поняттями. До цього також може додатися людський фактор, що в даному контексті полягає в розумінні тільки системи загальних значень слова без урахування вузької спеціалізації в психології та психотерапії. Причиною таких складнощей є особливості предмета психології, а також безпосередній зв'язок між мовою та мисленням. При аналізі

психологічних понять ми можемо бачити, що сьогодні їх система увібрала в себе повний запас лексем, що використовувалися протягом усього часу функціонування цієї науки на різних етапах її розвитку [32]. На сучасній стадії розвитку система психологічних термінів має складну структуру. Це явище в психології є результатом симбіозу науки, діагностики та пропедевтики, наслідком чого маємо складну макротерміносистему. При констатації явища психологічного терміну варто розуміти слово або групу слів, за допомогою яких позначаються предмети, явища чи характеристики, що дотичні до психології, психотерапії, а також їх напрямків. Психологічні терміни складають специфічний знаковий зміст фахових публікацій для психологів та психотерапевтів [24]. Основа значної частини понять терміносистеми психологів і психотерапевтів має грецьке та латинське коріння. Це явище ми спостерігатимемо в так званій класичній психології. Якщо говорити про сьогоднішній день, то нові терміни з'являються в основному в англійській мові, зокрема в британській та американській версіях. Крім цього ми можемо спостерігати семантичну уніфікацію терміносистеми, коли в різних мовах є однозначна відповідність у використанні термінів, а також тенденцію до інтернаціоналізації в термінології і відповідно до утворення сталої системи. Зараз все частіше ми бачимо популяризацію психології серед широких верств населення, наслідком чого є поширення психологічних термінів у повсякденному мовленні, що стає невід'ємною ознакою цієї групи термінів, а також вказує на максимальну наближеність до життя. Сьогодні психологія є предметом зацікавлення не тільки фахівців, а й неспеціалістів. Крім цього на розширення термінологічної бази психології впливають міжпредметні зв'язки з іншими науками такими, як філософія, соціологія, медицина. Значна кількість слів у сучасних словниках є лексемами, що належать до суміжних із психологією наук. Таке збагачення термінологічного запасу психологічної науки є її характерною особливістю. Л. П. Білозерська підкреслює, що такий спосіб розширення і використання термінів має міжпредметний характер і надає психології унікальність, а також дозволяє включати її в сферу як природних, так і гуманітарних наук [6]. Врешті-решт на процес формування психологічних

термінів значний вплив має власне психологічне пізнання дійсності і практичний досвід. Якщо розподілити психологічні терміни на групи, то це можна зробити, спираючись на їх морфологічну будову, а саме на прості та складні номінації. Якщо ці групи позначити кількісно, то можна побачити, що прості терміни в психології складають близько 70% слів [17]. На думку деяких вчених цей факт жодною мірою не применшує вагомість термінів-словосполучень. Так, В.І. Карабан стверджує, що терміни-словосполучення займають значну роль психологічної термінології та складаються здебільшого з двох компонентів [22]. На думку У.Б. Галів, термін може складатися з однієї лексичної одиниці, яка є головною у розкритті його змісту, або ж бути частиною термінологічного словосполучення з різними визначеннями, які можуть видозмінюватися та конкретизувати зміст терміну [9]. Терміноутворювальні фактори поділяються на екстралінгвістичні та лінгвістичні. До екстралінгвістичних факторів можна віднести розвиток психологічної науки, запровадження інноваційних технологій, упорядкування наукового знання. До лінгвістичних факторів, що каталізують виникнення нових психологічних термінів, належать різноманітні понятійні зв'язки. За функціональними ознаками психологічні терміни можна розділити на загальнонаукові, міжнаукові, спеціальні та вузькоспеціальні. Так, наприклад, до загальнонаукових термінів належать слова “ієрархія” та “аргумент”, до міжнаукових – “особистість” та “мобільність”. Щодо спеціальної психологічної термінології можна виділити такі лексеми як “афект” та “нав'язливий стан”, а прикладами вузькоспеціальної лексики є слова “персеверація” та “сугестія” [22]. Термін є основною одиницею тексту професійного спрямування, тому обов'язковою умовою його передачі є точний переклад, що є запорукою правильного перекладу тексту в цілому [28, 36]. В. Ф. Муратова вводить поняття «перекладність». Під цим мається на увазі змога реалізації перекладацької задачі, знаходження точного відповідника автентичного тексту в мові перекладу [43]. Також під цим слід враховувати близькість або навпаки віддаленість між текстом мовою оригіналу і особливістю лінгвістичного вибору при перекладі. Більш точній перекладності сприяє розвиток суспільства, активна міжнаціональна

комунікація та всебічне збагачення мови [31]. Під час перекладу спеціалізованої літератури для психологів і психотерапевтів може виникнути низка складнощів. Зокрема, В.І. Карабан виділяє декілька проблем передачі психологічних термінів. Тут на перший план виходить диференціація термінів від нетермінів. Це є доволі складним завданням для перекладача. До цього слід додати існування так званих «авторських» термінів, що за змістом несуть авторське тлумачення спеціальних понять. Ці фактори ускладнюють їх осмислення і переклад [22]. Наступна складність полягає у невідповідності лексичного складу і морфосинтаксичної структури терміна, а також у невідповідності граматичної форми будь-якого елемента співвіднесених термінів в мові оригіналу і мові перекладу [3]. Для адекватної передачі терміна може бути недостатньо опанувати основи перекладу наукових текстів і вміти правильно вживати психологічні терміни. Більш того, якщо тривалий час працювати лише зі стійкими термінами, то особливість лінгвістичного вибору передбачає той чи інший варіант із урахуванням динаміки розвитку мови та удосконалення якості перекладу [30]. Визначення схожості автентичних текстів та варіантів їх перекладів в конкретній ситуації дозволяє значною мірою віднайти найкращий еквівалент у перекладацькій практиці. Проблематика еквівалентного перекладу є предметом дослідження багатьох учених. За результатами досліджень О. І. Чередниченка виділено еквівалентність при перекладі двох типів. Формальна еквівалентність орієнтована на оригінал, а динамічна еквівалентність спрямована на досягнення тотожної реакції у того, хто сприймає переклад [54]. П.С. Дудик розглядає це питання значно ширше і виділяє п'ять рівнів еквівалентності. При цьому в його роботах зосереджену увагу на різному ступені смислової схожості між оригіналом та перекладом. При цьому головною комунікативною функцією висловлювання є інваріантність, що складається з еквівалентності на рівні цілі комунікації, визначення особливостей положення, способу та опису значень синтаксичних структур та вербальних сигналів. Кожний рівень вміщує в собі елемент попереднього [15]. На еквівалентність перекладу впливає фаховість перекладача, особливості мови та культури, а також часовий інтервал, що

пройшов від початку створення автентичного тексту до моменту його перекладу [52]. Розподіл еквівалентних понять відбувається за трьома категоріями. Якщо поняття збігаються за всіма ознаками, то це - повна еквівалентність. Якщо тотожність за деякими критеріями, то це - часткова еквівалентність. Якщо в поняттях відсутні жодні натяки на збіг, то мова йде про безеквівалентність. Мовні одиниці, що не мають відповідностей в мові, якою перекладають текст, є безеквівалентною лексикою. До цієї категорії слід віднести терміни, що називають поняття, але ще не мають усталених окремих категорій логічних механізмів в певній сфері діяльності. А. Я. Бондар вважає, що термін «безеквівалентна лексика» не відповідає сутності цього поняття, оскільки такі одиниці під час трансформації мають варіанти для їх передачі в тексті перекладу [8]. Спроби пояснити факт існування безеквівалентної лексики мають декілька модифікацій. Один із варіантів припускає відсутність аналогічного предмету або рівноцінного поняття в мові перекладу, а також відмінності та нестикування в лексико-стилістичних властивостях мов [29]. За твердженням Е.Г. Балюти, тільки новий термін у мові перекладу та тотожний до нового поняття, що до цього не був описаний, може називатися безеквівалентним [4]. Тому у будь-якій галузі наукових знань та професійній діяльності ми нараховуємо чисельну кількість одиниць безеквівалентної лексики, що постійно поповнюється паралельно з розвитком науки [53]. Для адекватної передачі цих слів їх необхідно розпізнавати та правильно вибирати спосіб перекладу. Для досягнення цілі точного перекладу перед фахівцем стоїть завдання правильного вибору стратегії та способу перекладу. Це важливо, оскільки при передачі спеціальної лексики неточний переклад може зіпсувати цінність наукового доробку. «Тлумачний перекладацький словник» визначає спосіб перекладу як «об'єктивно існуюча закономірність переходу від однієї мови до іншої в перекладацькій діяльності» [35]. Переклад спеціалізованих лексем передбачає застосування різноманітних варіантів її передачі, таких як калькування, тобто заміна частини слів прямими лексичними еквівалентами, що вживаються в мові перекладу, дослівний переклад, запозичення, при якому відбувається відтворення фонематичної або

графічної форми слів. При перекладі спеціалізованої літератури для психологів і психотерапевтів часто застосовують описовий підхід, коли значення терміну передається через використання розгорнутих слосполучень. Частіше за все доречним є міксація двох або більше способів перекладу одночасно. На думку Н.В.Алмашової, переклад складних термінів вимагає застосування адаптивної стратегії або стратегії пристосування, що дає змогу відповідно передати наявну реальність, що характерна для представленої сфери науки [1]. На основі цього впливає конклюдія, що для адекватного перекладу психологічних термінів доцільно правильно обирати спосіб перекладу із урахуванням їх антуражу, за потреби додаючи фахові коментарі та тлумачення. Дослідження особливостей будови психологічних термінів акцентує наявність наступних стандартів:

1. Терміни, що складаються з одного компонента. Прикладом цього явища є наступні варіанти: *abuse* – жорстоке поводження; *anger* – гнів, роздратування; *assault* – насильство; *conflict* – конфлікт; *control* – контроль; *empathy* – емпатія; *epilepsy* – епілепсія; *phenomenon* – феномен; *phobia* – фобія; *stimulus(stimuli)* – подразник; *strain* – напруження; *stress* – стрес; *symptom* – симптом; *tension* – знервованість; *therapy* – терапія. Для перекладу однокомпонентних термінів оптимальним доцільно застосовувати наступний алгоритм: “поняття – український термін”, а не “іншомовний термін – український термін”. При чому на застосування такого підходу не впливає те, з якої б мови здійснюється переклад. Інакше кажучи, при пошуку еквівалентного терміну обмірковуємо та враховуємо особливості нового поняття. Терміни, що мають в своєму складі один компонент, можна розділити на прості та складні. Якщо лексема в своєму складі має два або більше кореневих компоненти, а також має семантичну цілісність, то в такому випадку мова йде про складні терміни. Щоб правильно перекласти прості терміни, які утворені афіксальним способом, необхідно розумітися на тому, які афікси є словотворчими, та мати здатність істинно розділяти лексему на її складові. Для виокремлення менших груп в класифікації похідних термінів враховують кількість та характер афіксальних морфем. Результатом чого є наступна типізація:

- терміни, що утворені суфіксальним способом, наприклад, *adaption* – адаптація; *autism* – аутизм; *anxiety* – тривога; *avoidance* – уникнення; *behaviorism* – біхевіоризм; *cognitive* – когнітивний; *competency* – компетентність;

- терміни, що утворені префіксальним способом, наприклад, *immature* – незрілий; *impact* – вплив; *inability* – нездатність; *injury* – травмування; *retarded* – відсталий;

- терміни, що утворені суфіксально – префіксальним способом, наприклад, *abnormal* – аномальний; *aggression* – агресія; *atypical* – атиповий; *depression* – депресія; *impulsiveness* – імпульсивність; *irritability* – дратівливість.

При перекладі англійських простих термінів доцільно знаходити такий лексичний відповідник, що максимально точно передає значення слова. Еквівалентність термінів дає змогу визначити особливості тексту та є допоміжним інструментарієм, що розкриває значення інших слів залежно від загальної структури повідомлення. Немає потреби при перекладі замінювати прості терміни словами, що близькі за значенням. Для передачі складних термінів необхідна особлива увага та зваженість під час перекладу. Значний обсяг складних слів виник на підґрунті словосполучень, однак деяка їх частина утворилася в спосіб додавання кореневих основ. Трансформація простого професійного поняття у складний термін можлива через злиття основ, які знаходяться в певних структурно-семантичних відносинах між собою. Прикладом цього є такі слова: *egocentrism* – егоцентризм; *hyperactivity* – гіперактивність; *neurodevelopment* – нейророзвиток; *pathological* – патологічний; *psychogenic* – психогенний; *psychosomatic* – психосоматичний. Складні терміни можна перекласти шляхом підбору відповідного еквіваленту чи то простого, чи то такого, що утворений з двох або більше слів, вдалого вибору словосполучення або опису предмета чи явища. Менш поширеними способами перекладу є калькування, конкретизація та генералізація.

2. Терміни, що містять у складі два компоненти. При перекладі сполучень термінів необхідно враховувати особливості найбільш поширених структур їх будови. Якщо досліджувати склад системи психологічних термінів, то стає

очевидним, що більшість таких слів мають іменникову структуру, а за кількістю складають три чвертини усього термінологічного словника. Якщо складний термін містить в собі два іменники, то переклад може мати вигляд складного терміну, в якому лексичні компоненти змінюють локацію. Наприклад, *individual's disposition* – схильність індивіда, *superiority feeling* – почуття переваги, *reality level* – рівень реальності тощо. Також складний термін можна перекласти шляхом заміни англійських іменників українським словосполученням, що має форму іменника з прикметником. Наприклад, *shock therapy* – шокова терапія, *school psychologist* – шкільний психолог тощо. Іноді в складі складного терміну при перекладі замість одного іменника може бути вжито словосполучення відповідного змісту. Наприклад, *vocabulary test* – тест словникового запасу, *anxiety tolerance* – здатність переносити тривожність та інші. Словосполучення іменника з прикметником є найпоширенішими і можуть бути перекладені як складний термін подібної структури. Наприклад, *psychotic disorder* – психотичний розлад, *emotional pain* – емоційний біль та інші. Іноді при перекладі такого терміну замість іменника використовують прикметник, у таких варіантах: *schedule reinforce* – підкріплюваний стимул, *public opinion* – суспільна думка. Також у деяких випадках при перекладі складного терміну замість прикметника вжито словосполучення, що його замінює. Прикладом такої заміни є наступні опції: *token economy* – жетонна система винагороди, *superior intelligence* – інтелект вищий за норму. Є приклади складних термінів, де відповідником прикметника є діеприкметник теперішнього часу, як от *releasing stimulus* – ключовий подразник. Якщо прикметниково-іменникові словосполучення ускладнені прийменником, то зазвичай це не створює додаткових труднощів при перекладі. Такі словосполучення при перекладі на українську мову мають наступний вигляд: *order of merit* – ранговий порядок, *psychology of religion* – психологія релігії. В деяких випадках при перекладі прийменник не втрачається, як у таких словосполученнях: *escape from reality* – втеча від реальності, *flight into illness* – втеча у хворобу. Словосполучення

дієприкметника з іменником, як правило, перекладаються конструкціями, що мають граматичну відповідність.

3. Конструкції, що складаються з трьох компонентів. У спеціалізованій літературі для психологів та психотерапевтів можна знайти термінологічну будову з трьох слів, що з точки зору граматики мають вид іменника з прикметником та ще одного іменника. Так конструкція може бути перекладена двома способами. В першому варіанті означувальний іменник та прикметник міняються місцями з іменником, як в наступному прикладі *age-equivalent scale* – шкала вікових еквівалентів. Другий варіант перекладу передбачає, що прикметник з іменником замінюються словосполученням, із збереженням первинної структури. В такому випадку переклад складного терміну матиме такий формат, як у прикладах: *alternate response test* – тест з альтернативними варіантами відповіді, *therapy behavior psychologist* – психолог, який вивчає поведінку. Якщо складний термін містить два прикметники та іменник, то в такому випадку для іменника добирається український еквівалент, а прикметники перекладаються парою. Наприклад, *hierarchical multiple regressions* – ієрархічні множинні регресії, *psychodynamic psychotherapeutic process* – психодинамічний психотерапевтичний процес.

4. Мультикомпонентні терміни. Цей випадок найбільш ємкий, оскільки термін містить в собі чотири або більше слів. Переклад таких конструкцій здійснюється дослівно кожний елемент. В деяких випадках можна використати цілий вираз українською мовою або обрати описовий метод. Прикладом перекладу мультикомпонентного терміну є варіанти: *cognitive process of personality psychology* – пізнавальний процес особистості; *method of equal appearing intervals* – метод суб'єктивно рівних інтервалів; *scaling multiple aptitude battery* – набір тестів для багаторівневої оцінки здібностей.

5. Аббревіатурні терміни. Аббревіатури є скорочення слова або словосполучення за номінацією перших літер чи фонем, наприклад: *BPI* (Brain Performance Index) – індекс продуктивності мозку; *TSBI* (Texas Social Behavior Inventory) – Техаська шкала соціальної поведінки; *CTA* (Cognitive Task Analysis)

– аналіз когнітивних завдань. На відміну від аббревіатури, акронім утворюється у результаті злиття декількох частин слів або декількох слів, наприклад: BRUMS (BRUnel Mood Scale) – шкала настрою Брюнеля; PSY (PSychologY) – психологія. Для перекладу аббревіатури або акроніма використовується транскодування. Зараз стає популярним транскодувати англійські широковідомі аббревіатури, що називають об'єднання чи організації. Так, прикладами транскодування є номени: PARL (Psychology Academic Resource Laboratory) – академічна ресурсна лабораторія психології; NPTC (National Psychology Training Consortium) – консорціум національної психології. Поширений спосіб перекладу аббревіатури або акроніма є повна форма слова або відповідного словосполучення. Такий підхід доречний, оскільки в мові перекладу немає необхідних скорочень. Щоб якісно перекласти аббревіатуру, треба знати її повний зміст. Для цього можна скористатися словником або повним оригінальним текстом. Деякі аббревіатури мають еквіваленти в мові перекладу. В такому випадку їх можна не розшифровувати, а також передавати в скороченому виді. Наприклад, CNS (central nervous system) – ЦНС (центральна нервова система) або EEG (electroencephalogram) – ЕЕГ (електроенцефалограма).

1.3. Структуризація понятій у психології та психотерапії

Виокремлення психології в самостійну науку почалося в середині XIX століття. До цього її вважали розділом філософії, тому центральні поняття для психології були запозичені саме звідти. Спочатку тексти з психології були поширені в багатьох наукових сферах, тому реалії сьогодення – це специфічний прошарок термінів, що розлого вживається у колі фахівців для обміну експертною інформацією [51]. Прикладом використання такого специфічного словникового запасу може бути термінологія вікової психології, що є частиною психологічної науки. Предметом її вивчення є закономірності та особливості розвитку та функціонування психіки людини на різних етапах протягом її індивідуального онтогенезу [25]. Так, найбільш помітні зміни в розвитку людини

відбуваються під час її дорослішання, яке складає орієнтовно четверту частину життя людини. В цей період зміни в фізичному та психічному розвитку людини зумовлені природними умовами, соціальним середовищем, іншими факторами, що мають вплив на життя людини. Те, що відбувається в цей період з індивідом, є закономірним, а прогрес розвитку виявляється в зміні фаз розвитку, що гармонійно перетікають із однієї в наступну. Тут чітко можна відслідкувати ці етапи: зародження життя дитини, вік немовляти, раннє дитинство, дошкільний та молодший шкільний вік, пубертатний період, який переходить у юність. Далі йдуть періоди дорослості, що закінчується старістю [25]. З філософської точки зору можна розглядати життя, як тривалий переліт із колиски в могилу. Стосунки індивіда з навколишнім середовищем, його психічна діяльність та фізичний розвиток мають особливу природу на кожній стадії життя. Вікова психологія саме спеціалізується на з'ясуванні динамічних прогресивних модифікацій психіки людини впродовж її життя [11]. Започаткований підхід до вивчення душевного стану відповідну віку ще з античних часів. На думку давньогрецького філософа Геракліта, розвиток душі відбувається за законами космосу, із плином часу душа стає більш «сухою та гарячою», стає зрілою, помірковою, наділеною мудрістю [11]. Психологічні науки мають низку контактів з іншими гуманітарними науками. Зокрема, педагогіка спирається на теоретичний підхід, що подається у дитячій психології, щоб ефективно упорядковувати навчальний та виховний процеси. Вікова психологія тісно перемежується з анатомією та фізіологією щодо визначень особливостей психічного розвитку. Також виокремлені галузі психології, як от вікова психологія, нерозривно взаємодіють із іншими галузями цієї науки, як от загальною, педагогічною, соціальною, диференціальною, спеціальною та сімейною [11]. Закономірності психічного розвитку дитини на різних вікових етапах вивчає дитяча психологія. Це розділ психології, в якому досліджено, що саме відбувається з особистістю, які закономірності можна спостерігати на різних вікових етапах її розвитку. Дитяча психологія детально розглядає і досліджує психіку, свідомість, психічний розвиток дитини від моменту

народження до зрілості. Ця галузь психології є унікальною тим, що предметом її дослідження є не просто психологічні явища, а їх вікові трансформації та нестійкі новоутворення, притаманні тій чи іншій віковій групі [25]. До першорядних понять цієї галузі належать наступні категорії «вік», «дитинство», «розвиток», «зростання», «детермінізм», «гетерохронність», «системність», «соціальна ситуація розвитку», «провідний вид діяльності» тощо. Крім цього до специфічних термінів цієї галузі належать слова, що позначають унікальні назви основних напрямків розвитку зарубіжної та вітчизняної психології. Щоб відокремити поняття та терміни, що належать до професійного словникового запасу цієї галузі, було вивчені тексти, первинно написані англійською мовою, і в такий спосіб були вичленені категорії слів, що є психологічними термінами, а також складено системоутворюючі схеми цих слів [46, 48, 49, 50, 58]. Зокрема, Ж. Піаже були описані та позначені періоди когнітивного розвитку дитини, які проілюстровані на рис. 1.1. [58]. За теорією цього вченого є чотири значущі етапи когнітивного розвитку (cognitive development stages), відокремлено ці етапи є фазами, сенсоромоторною (sensorimotor), передопераційною (preoperational), конкретно операційною (concrete) та формально-операційною (formal operations). За висновками Жана Піаже для того, щоб адаптуватися (adaption) до навколишнього середовища необхідні асиміляції (assimilation) та пристосування (accommodation), що здійснюються через певні схеми особливими шляхами. Так, на етапі від народження до 2 років діти засвоюють базові сенсорні відчуття (basic senses), що включають в себе основні сенсуалізації сприйняття світу, такі як зір (vision), слух (hearing), моторика (motor skills). Що стосується розуміння та сприйняття феномену життя, то поки що воно обмежене, оскільки для цього необхідний досвід та взаємовідносини (interaction). Як вважав Ж. Піаже, при досягненні немовлям (infant) віку 7-9 місяців стартує розвиток ідентифікації предметної константності (object permanence). Тобто дитина здатна (ability) розуміти абстрактні явища і існування предметів, які не можна побачити. На наступному етапі, який триває приблизно з 2 до 7 років починають аналізувати навколишнє середовище (environment analysis), використовувати ментальні

символи (mental symbols). Цей етап розвитку називають передоперативним, тому що діти в цей період не здатні здійснювати конкретні когнітивні дії (specific cognitive operations), такі як ментальна арифметика. Також для цього етапу характерним є те, що дитина починає застосовувати у своєму повсякденному житті слова та образи, стикаючись з різними об'єктами, подіями та ситуаціями. На додаток до символізації (symbolism) діти починають грати у рольові ігри (pretend play). Дитяча уява працює так, що під час гри діти вважають себе тими, ким не є в реальному житті, наприклад вчителями, лікарями, супергероями тощо. Певні складнощі (deficiencies) даного етапу розвитку полягають у тому, що діти 3-4 років, часто виявляють так званий егоцентризм (egocentrism), який заважає критично сприймати дійсність, приймати та дослухатися до думки інших. Сприйняття дитини звужене, відповідно їй здається, що будь-яка інша людина переживає ті ж події та почуття, що й вона. Врешті-решт приблизно в семирічному віці розумові процеси (thought processes) дітей набувають нової трансформації, результатом якої є витіснення егоцентризму та заміна його інтуїтивним підходом (intuitive). Дитина, це означає, що тепер вони замислюються над тим, який вигляд має оточення замість того, щоб мислити раціонально (rational thinking).

До специфічних термінів, за допомогою яких описують етапи когнітивного розвитку, на наступні лексеми:

Sensorimotor stage (сенсоромоторний етап)

Preoperational stage (передоперативний етап)

Concrete stage (конкретний оперативний етап)

Formal operations (формальнооперативний етап)

Basic senses (головні сенсорні відчуття)

Object permanence (предметна константність)

Vision (зір)

Hearing (слух)

Motor skills (моторика)

Environment analysis (аналіз навколишнього середовища)

Mental symbols (ментальні символи)

Egocentrism (егоцентризм)

Inability to perform cognitive operations (нездатність до когнітивних дій)

Logic (логічне мислення)

Inductive reasoning (індуктивна причинність)

Rational and systematic thinking (раціональне та систематичне мислення)

Imaginary audience (уявна аудиторія)

Person fable (особиста унікальність)

Наступний період розвитку триває з 7 до 11 років. Ж. Піаже називає цей відрізок життя дитини конкретний оперативний етап. В цей період діти використовують логічне мислення (logic) для розвитку когнітивної діяльності (cognitive operations) та починають застосовувати його в різноманітних ситуаціях, що трапляються з ними. Тепер для них стає властивим індуктивне обґрунтування (inductive reasoning), яке стає матеріалом для споглядання, узагальнення, зіставлення (generalization). На останньому етапі когнітивного розвитку, що триває приблизно з 11 до 15 років, Ж. Піаже називає цей етап формально-оперативним, у дитини є здатність "більш раціонально та систематично мислити (rational and systematic thinking) про абстрактні поняття (abstract concepts) та гіпотетичні події (hypothetical events)". Позитивною характеристикою цього етапу є те, що підлітком чи підліткою більш явно демонструється індивідуальність (identity). Негативним моментом є егоцентричні прояви (egocentric thoughts), які передбачають існування уявної аудиторії (imaginary audience) та особистісну унікальність (personal fable). Певні поведінкові проблеми у дітей носять загальний характер (common behavioural problems in children). До них належать психосоціальні розлади (psychosocial disorders), розлади звичок і потягів (habit disorders), тривожні розлади (anxiety disorders), руйнівна поведінка (disruptive behaviour) та проблеми зі сном (sleeping problems). Поведінкові проблеми у дітей можуть бути у будь-який період розвитку, незалежно від віку. Деякі поведінкові проблеми мають серйозний характер, їх протікання більш важке, може мати руйнівні наслідки. Так,

психосоціальні розлади можуть протікати у вигляді порушень емоційного контролю (emotional disturbance), порушень поведінки (behavioural disturbance) або фізіологічних функцій (disturbance in physical function), іноді може мати форму розладів розумової діяльності (mental performance). Цей перелік може розширюватися і поповнюватися через низку факторів таких, як непослідовне чи суперечливе виховання (parenting style), сімейні проблеми (family problems) або проблемами у стосунках між батьками (marital problems), жорстоке поводження з дитиною (child abuse) або недбалість (neglect), надмірна поблажливність (overindulgence), травмування (injury) або хронічне захворювання (chronic illness), відлучення (separation) або тяжка втрата (bereavement). Порушення емоційного спокою виражається тривожним станом (anxiety) та депресією (depression). Надмірна агресія (aggression) є ознакою поведінкових порушень. Порушення фізіологічних функцій може бути каталізатором психогенних розладів (psychogenic disorders). Психологічні проблеми у дітей частіше мають комплексний характер. На виявлення їх проявів виражений вплив мають різноманітні чинники, які включають стадію розвитку (developmental stage), темперамент (temperament), здатність сім'ї до подолання труднощів та адаптації (coping and adaptive abilities), природа (nature) та тривалість стресу (stress). Взагалі, хронічний стресові фактори (chronic stressors) є більш важкими у подоланні ніж епізодичні стресові випадки (isolated stressful events).

Загальні поведінкові проблеми у дітей Behavioural Problems in Children (поведінкові проблеми у дітей) Psychosocial disorders (психосоціальні розлади) Habit disorders (розлади звичок і потягів) Anxiety disorders (тривожний розлад) Disruptive behaviour (руйнівна поведінка) Sleeping problems (проблеми зі сном) . Психосоціальні розлади дитини не завжди є безпосередньою реакцією на травмуючі події. У таких випадках ефективною є профілактична психотерапія (anticipatory guidance), що може допомогти батькам у спробі вплинути на переживання дітьми психотравми чи її можливого отримання через якусь особливу подію чи досвід (traumatic events), таких як, наприклад, хірургічне втручання (surgery) або самотійного відлучення (separation). Почуття безпеки та

підтримка з боку дорослих допомагають дітям розуміти та проживати певні емоції, що мають негативний відтінок такі, як дитячі справжні страхи (fear) або тривогу (anxieties) з приводу того, що може статися. Реакція на стрес у дітей може бути виражена в ослабленні фізіологічних функцій (physiological functions), таких як розлади харчування та сну (feeding and sleeping disturbance). Діти старшого віку можуть мати проблеми у стосунках (relationship disturbances) з батьками, друзями, вчителями, іншими значимими особами з їх оточення, проблеми у навчанні (poor school performance), поведінкову регресію (behavioural regression). Це може спричинити загострення психотравми та розвитку специфічних психологічних дисфункцій (psychological disorders), таких як фобія (phobia) або психосоматичне захворювання (psychosomatic illness). Затаких умов виділяють наступні специфічні терміни:

Psychosocial disorders (психосоціальні розлади)

Emotional disturbance (емоційне порушення спокою)

Disturbance in behavior (порушення поведінки)

Disturbance in physical function (порушення фізичної функції)

Mental performance (розумова діяльність)

Anxiety (тривожний стан)

Depression (депресія)

Aggression (агресія)

Psychogenic disorders (психогенні розлади)

Problems at school (проблеми у навчанні).

Оцінка особливостей поведінки таких дітей може бути як адекватною, так і мати достатньо проблематичний характер, що потребує втручання (intervention) з боку фахівців задля вчасної корекції поведінкових розладів. Для прийняття рішення треба брати до уваги частоту, діапазон та інтенсивність симптомів (intensity of symptoms), а також ступінь можливого загострення (impairment). Розлади звичок і вподобань (habit disorders) на певних стадіях розвитку діти демонструють у вигляді повторюваності дій, що копіюються у поведінці дорослих (repetitive behaviour). Діагностувати розлад у дитини можливо за умов

спостереження частоти, тривалості та негативного ефекту (negative effect), який має вплив на роботу фізіологічних, емоційних та соціальних функцій (physical, emotional and social functioning). Поведінкові розлади та прагнення можуть виникати через заплановані дії, які через певний проміжок часу набувають повторюваної форми і стають на один щабель із повсякденними звичками (customary behaviour). Деякі звички мають форму імітації (imitation) або наслідування поведінки дорослих. Інші звички, такі як виривання волосяного покриву (hair pulling) або биття головою (head banging), розвиваються як форма заспокоєння (comfort), коли дитина залишається наодинці. Смоктання великого пальця (thumb sucking) є досить поширеним явищем у ранньому дитинстві (infancy). Але якщо така звичка є довготривалою, то це може бути однією з причин стоматологічних проблем (dental problems), зокрема неправильного прикусу. Така звичка є проявом заспокійливої поведінки (comfort behaviour) і зазвичай не є причиною для хвилювань з боку батьків або осіб, що їх замінюють, щодо стану ментального здоров'я дитини. В даній ситуації необхідно звернути увагу на інші особливості дитячої поведінки. Тики (tics) – повторювані рухи системи м'язів, які зменшують напругу (tension), виникаючи внаслідок фізичного або емоційного стану. Частіше за все тики охоплюють такі зони, як шия, голова або руки. Складність для дитини в такій ситуації полягає у стримуванні (inhibition) тиків та їх контролі протягом тривалих часових проміжків. Одночасно в такій ситуації тотальний контроль з боку батьків або осіб, що їх замінюють, (parental pressure) може тільки загострити ситуацію. Тики мають наступну класифікацію: дистонія (dystonia) та дискінетичні рухи (dyskinetic movements). Розлади звичок і потягів мають наступне лексичне позначення:

Tension-reducing habit disorders (шкідливі звички)

Thumb sucking (смоктання великого пальця)

Nail biting (звичка гризти нігті)

Air swallowing (заковтування повітря)

Body rocking (розгойдування)

Head banging (звичка битися головою)

Hair pulling (виривання волосяного покриву)

Repetitive vocalization (повторювана вокалізація)

Tics (Тики)

Breath holding (затримка дихання)

Stuttering (заїкання)

Dental problems (стоматологічні проблеми)

Viral infection (вірусна інфекція)

Sleeping problems and bodily injury (проблеми з сном та тілесне травмування) Hair loss (втрата волосся)

Symptoms of Autism spectrum disorder (симптоми розладів аутистичного спектру)

Dystonia (дистонія)

Dyskinetic movements (дискінетичні рухи)

Заїкання (stuttering) не є саморуйнівною поведінкою і виникає приблизно у 5% дітей під час навчання говорінню. Лише у 20% дітей заїкання зберігається у дорослому віці (adulthood). Якщо відсутність плавності мовлення (dysfluent speech) триває довгий час та спричиняє дискомфорт, слід звернутися до логопеда (speech therapist)., знана як Оніхофагія (onychophagia) або звичка гризти нігті (nail biting) є орально-компульсивним константним механізмом (oral compulsive habit), який може призвести до ураження шкіри навколо нігтів, що стає чутливою до вірусних інфекцій (viral infections). Звичка битися головою (head banging) та розгойдування (body rocking) є типом ритмічного порушення самоконтролю (movement disorder), також включає в себе деякі типи циклоїдної стереотипної поведінки (repetitive stereotypy), що впливає на все тіло або лише на кінцівки. Описана поведінка зазвичай трапляється у дітей під час денного або нічного сну та може повторюватися протягом ночі під час пробудження. Ці порушення поведінково-неврологічних реакцій можуть бути визначені як розлади тільки у тих епізодах, коли спричиняють проблеми зі сном (sleeping problems) чи становлять загрозу тілесного травмування (bodily injury). Виривання волосяного покриву (hair pulling disorder), або трихотіломанія (trichotillomania) зазвичай

зустрічається у дітей, які страждають obsесивно-компульсивним розладом (obsessive-compulsive disorder). Найбільш важким наслідком цього розладу може бути часткова або повна алопеція (hair loss). Когнітивно-поведінкова терапія (cognitive behavioural therapy) є найбільш ефективним способом корекції даного розладу. Заковтування повітря (air swallowing), або аерофагія (aerophagia) є функціональним захворюванням шлунково-кишкового тракту, що характеризується постійним ковтанням повітря, розтягуванням черевної порожнини, відрижкою (belching) та метеоризмом (flatulence). Дане клінічне захворювання схоже за симптоматикою на педіатричні розлади моторики шлунково-кишкового тракту (pediatric gastrointestinal motility disorders), такі як гастропарез, мегаколон та кишкова псевдообструкція. Частіше за все, аерофагія зустрічається у дітей із затримками психічного розвитку (mental retardation). До різновидів тривожних розладів належать такі опції, як тривожний стан (anxiety) та боязкість (fearfulness). Це є частиною нормального розвитку (normal development), але в деяких випадках загострення є необхідністю медичного втручання (intervention). Близько 6-7% дітей страждають від тривожного розладу (anxiety disorder), з яких 1/3 частина може мати різного виду фобії (phobia), такі, як страх перед школою (school phobia) або дитячу соціофобію (childhood-onset social phobia). Корегування таких фобій може включати в себе сімейну терапію (family therapy), батьківські тренінги (parental training) та знаходження адекватної взаємодії (liaison) зі школою для спроби ідентифікації ймовірних причин негативного ставлення до неї. Поведінкове та когнітивне лікування (behavioural and cognitive treatment) є ефективним, хоча сьогодні варто продовжувати подальші дослідження в цій сфері. Тривожний розлад відлучення (separation anxiety disorder) входить до складу психічних розладів (mental disorder), при якому дитина може переживати надмірну тривогу від розлуки з домом або особами, з якими вона має тісний емоційний зв'язок (emotional attachment), до таких осіб можуть належати батьки або брати чи сестри (sibling). Тривожний стан є досить звичайним для немовлят (infant) та дітей молодшого віку, але ів більш старшому віці може носити патологічний характер у дітей (older children),

підлітків (adolescents) та дорослих (adults). Тривожний розлад відлучення є неод'ємною складовою процесу розвитку (developmental process). У випадку нормального розвитку, звичайне занепокоєння з приводу відлучення свідчить про здоровий прогрес у когнітивному дорослішанні дитини (child's cognitive maturation) та не повинен розглядатися як поведінкова проблема. До видів тривожного розладу належать різні прояви неадекватної поведінки у дитини, якщо вони спостерігаються протягом ранніх стадій розвитку (early stage of development). Зазвичай це вважається нормою. Про патологію можна говорити, якщо така поведінка є на середніх етапах розвитку дитини. До руйнівної поведінки (disruptive behaviour) належать такі прояви, як затримка дихання (breath holding) або напади гніву (temper tantrum), прояви роздратування (anger) та розчарування (frustration) з приводу їх нездатності (inability) контролювати навколишнє середовище. В таких ситуаціях батькам слід уникати крику та грубої відповіді (punitive response), за можливістю залишити приміщення. Швидше за все, дитина може бути налякана інтенсивністю (intensity) своєї поведінки та потребуватиме заспокоєння (comfort) і підбадьорювання (reassurance). До видів руйнівної поведінки належать: асоціальна поведінка (antisocial behaviour) та агресія (aggression), anxiety disorder (тривожний розлад) separation (відлучення), obsessivecompulsive disorder (обсесивнокомпульсивний розлад), phobia (фобія), school phobia (страх перед школою), childhood-onset social phobia (дитяча соціофобія). Вони не можуть розглядатися як особливості нормального розвитку дитини у середньому та підлітковому віці. Дефіцит уваги та гіперактивність (attention deficit hyperactivity disorder) характеризується низькою здатністю (poor ability) до вирішення проблем, неуважністю (inattention), надмірною рухливістю (overactivity), наприклад, непосидючістю (fidgets) та шумом (noisiness) під час гри. До даної категорії також належить імпульсивність (impulsiveness), яка виражається у вигляді неповаги до оточуючих або вигукуванні відповідей на уроках. Руйнівна поведінка у дітей: Disruptive behaviour (руйнівна поведінка)

Breath holding (затримка дихання)

Temper tantrum (напади гніву)

Aggression (агресія)

Antisocial behaviour (асоціальна поведінка)

Attention deficit hyperactivity disorder (гіперактивність та дефіцит уваги)

Impulsiveness (імпульсивність)

Overactivity (надмірна активність)

Inattention (неуважність)

Fidget (непосидючість)

Noisiness (гучність).

Для правильного діагностування (diagnosing) таких розладів, симптоми (symptoms) повинні бути виявлені ще до досягнення дитиною 7 років, також симптоми повинні бути наявні мінімум 6 місяців та мати прояви як у школі, так і вдома. Метилфенідат є стимулюючим препаратом (stimulant medication), який зменшує симптоми руйнівної поведінки. Поведінкові різновиди (behavioural modification) та нейрофідбек (neuro-feedback) належать до нефармацевтичних способів лікування. Застосування різного виду втручання у вигляді дієтичного харчування (dietary intervention), особливо жирних кислот, дає помітний ефект при корекції таких розладів. До специфічної термінології дитячої психології належать елементи, пов'язані з різними етапами розвитку дитини, її взаємодією з навколишнім середовищем та оточуючими, а також психологічні проблеми та розлади, дослідження яких допомагає стабілізувати та покращити емоційний стан дитини. Однією із актуальних проблем, пов'язаних із перекладом, є різниця між семантичним об'ємом двох відповідних термінологічних одиниць в українській та англійській мовах. Так, певна кількість англійських слів, що часто використовуються в науково-технічних текстах, мають чималу кількість лексикосемантичних варіантів навіть у межах певної сфери вживання, наслідком чого є явище термінологічної омонімії. Наприклад, слово unit навіть у межах науково-технічного тексту може вживатись у значенні “секції”, “блоку”, “сегмента”, “компонента”, “елемента” тощо. В такій ситуації підказкою для здійснення точного лексичного вибору перекладачеві є контекст. Паралельно з тим, якщо немає оптимального варіанта перекладу для такого терміна, або важко

визначити, який саме елемент мається на увазі під словом unit, то в такій ситуації замість прямого перекладу цього слова, можна скористатися узагальненим його значенням, тобто обрати шлях генералізації (behavior unit – поведження). В такий спосіб перекладаються збірні іменники із розлогою семантикою, наприклад, arrangements – пристосування. Термін identity перекладається переважно як «ідентичність», але у контексті може мати інші значення. Термін identity прийшов у психіатрію шляхом контекстного вивчення феномену identity crisis, що характеризує стан психічно хворого, який не має уявлення про свою особистість та не пам'ятає послідовність подій власного життя. Пізніше цей термін увійшов до складу розладів, спричинених кризою ідентичності: дифузна ідентичність, неоплачена ідентичність, відсторонена ідентичність, досягнута ідентичність. В такій ситуації термін слід розглядати як словосполучення, що можна перекласти через калькування (identity crisis – криза ідентифікації). Широко розповсюдженою проблемою неправильного формулювання є розуміння термінології. При частому використанні психологічних та психіатричних термінів у повсякденному житті спотворюється або спрощується їх значення. Це явище виникає через неправильне використання термінів. Для наукових термінів характерна динаміка, яка передбачає уточнення їх значення для правильного розуміння в наукових і побутових колах спілкування, а також запобігання загального вжитку термінів у помилковому значенні із застосуванням псевдонаукових маркерів. Термін psychosis у повсякденному житті використовується у значенні «психічного стану», сильного емоційного збудження або стресу, при якому людині важко стримати емоції та почуття. За визначенням науковців психоз – це стан, що є наслідком різних розладів, для яких характерно болісне спотворенням сприйняття й осмислення себе та навколишнього світу, з втратою критичної оцінки і дезорганізацією поведінки. Це похідний термін, який перекладається за допомогою змішаного транскодування (psychosis – психоз). Досить популярним став термін neurosis для позначення нервового стану, його навіть замінюють на слово «невроз». У психіатрії ж цей термін означає невротичний розлад. Це група різних розладів, при яких

виникають симптоми (тривожні, істеричні, депресивні тощо), але при цьому зберігається критична оцінка свого стану, адекватне сприйняття подій, не виникає дезорганізація особистості та порушення соціальних норм. Цей термін перекладається за допомогою змішаного транскодування (neurosis – невроз). Також цікаву з точки зору перекладу дає дослідження термінів depression та complex. Депресія не як клінічна хвороба у побуті набула таких значень, як «поганий настрій», «хандра», «журба», «смуток». Професійне ж визначення терміну депресія - це болісний психологічний стан зі зниженим настроєм, тугою, апатією, який триває більше трьох тижнів. Для передачі цього терміну використовується змішане транс кодування (depression – депресія). Під терміном complex розуміють сумніви в собі, низьку самооцінку, невпевнену поведінку у якихось ситуаціях, негативні думки стосовно себе. На побутовому рівні так позначають сором'язливість і смиренність в деяких соціальних ситуаціях. У психології цей термін застосовується у психоаналітичних теоріях особистості. Визначається «комплекс» як несвідома психічна структура, сформована подіями раннього розвитку – сукупність несвідомих уявлень, образів, мотивів і установок. Вживання цього терміна передбачає, що людина вивчала психоаналітичні теорії і розділяє розуміння психіки як структури, у якій є стійкі елементи. Цей термін перекладається за допомогою транслітерування (complex – комплекс). До того ж він багатозначний і, в залежності від контексту та терміносистеми, має низку тлумачень. Такі приклади показують, що неправильне розуміння значення термінів призводить до спотворення понять і помилок під час перекладу, особливо при використанні експлікації та генералізації. До критичних помилок відносять плутання терміну при перекладі через їх омонімічну схожість. Наприклад, дієслова «почуваю» і «відчуваю». Відчуття – психічний процес, що полягає у відображенні мозком властивостей предметів і явищ об'єктивного світу, а також станів організму при безпосередньому впливові подразників на відповідні органи чуття. Тобто відчуття відображають властивості речей і явищ, які існують незалежно від людини. А почуття – психічні стани і процеси, в яких відображено емоційний бік

духовного світу людини, її суб'єктивне переживання подій і емоційне ставлення до навколишньої дійсності. Звичайно, при виборі згаданих вище іменників (і відповідних дієслів) виникають певні труднощі. У повсякденному вжитку ці слова – багатозначні, на відміну від однойменних психологічних термінів. Наприклад, слово «почуття» можна замінити синонімами: чуття, почування, емоції, поривання душі, (міра) усвідомлення, розуміння, передчуття (небезпеки). Іноді трапляються у текстах випадки заміни цих значень. У психології термінологічного змісту набув вислів шосте відчуття, який саме в такій формі усталився в сучасній мовній практиці. Також легко сплутати назви захисних механізмів психіки «витіснення» і «виміщення». Витіснення, або придушення, – це усунення чогось неприємного зі свідомості. На побутовому рівні воно проявляється як спроб відволіктися, забутися, хоча в цілому процес дещо складніше. Виміщення полягає в переорієнтації емоції з об'єкта, який її викликав, на інший, тому що її справжню спрямованість потрібно з якоїсь причини приховати. Наприклад, людина сердиться на начальника, але агресію виливає на членів сім'ї. Ще однією проблемою при перекладі є множинна відповідність. Для того щоб не множити синонімічні терміни, перекладач, перш за все, повинен з'ясувати, чи є в мові перекладу еквівалент даної термінологічної форми. Якщо це так, то такий еквівалент існує, але, можливо, ще не внесений до словників і тоді треба проаналізувати сучасну наукову літературу. Сьогодні часто не встигають фіксувати лексичні одиниці, які нещодавно увійшли до мовної системи, а в літературі вже може використовуватися поняття, яке позначається таким терміном. Проблему множинної відповідності можна розглянути на прикладі словосполучення *behavioural intervention*. Українською мовою його можна передати двома способами: поведінкове втручання та поведінкова інтервенція. Ці варіанти перекладу зафіксовані у психологічній літературі. Ще одним варіантом перекладу є «корекція поведінки». Цей термін зустрічається в якості еквівалента переказу словосполучення *intervention for challenging behaviour* – корекція відхилень у поведінці. Перевагою варіанту перекладу «корекція поведінки» є прозорість його внутрішньої форми, яка розкриває

сутність наукового поняття. Однак цей варіант перекладу (як еквівалент терміна *behavioural intervention*) не набув широкого поширення в психологічній літературі. Ймовірно, це пов'язано з тим, що термін «корекція поведінки» в українській мові має досить широке значення і позначає будь-які дії, спрямовані на зміну поведінки, в той час як англійський термін *behavioural intervention* підкреслює застосування біхейвіористського підходу в психотерапії. Передати в перекладі біхейвіористичну спрямованість терміна *behavioural intervention* дозволяє словосполучення «поведінкове втручання», що залишає в перекладі незмінним буквально значення даної лексичної одиниці (такий спосіб перекладу називається калькуванням). Завдяки збереженню внутрішньої форми оригіналу це словосполучення дозволяє висловити в перекладі погляд на даний вид терапії як систему заходів, що передбачає активну участь (втручання) психотерапевта в зміні поведінки клієнта. Ще один можливий варіант перекладу «поведінкова інтервенція», – частково зберігає звукову форму оригіналу, має непрозору внутрішню форму, яка не наводить нас на відповідне наукове поняття. Використання в якості переказного еквівалента іменникової групи поведінкова інтервенція може бути виправданим лише в тому випадку, коли необхідно провести відмінність між поняттями, які позначаються словосполученнями «поведінкова інтервенція» і «поведінковий втручання». Однак у випадку, коли цих відмінностей не існує, слід віддати перевагу найменуванню, яке більшою мірою розкриває зміст поняття, а саме терміну «поведінкове втручання». Таким чином, при виборі варіанту лексичного вибору перекладач повинен прагнути до створення точних, максимально прозорих термінів, що виключають виникнення множинних відповідностей в мові перекладу. Розглянемо на конкретному прикладі проблему перекладу слів, термінологічне і загальнозживане значення яких тісно пов'язані. В англійській психологічній літературі, коли йдеться про достовірність показань свідка, використовуються два словосполучення з різним значенням: *the reliability of a witness* та *the credibility of a witness*. Англо-українські словники пропонують один і той самий варіант перекладу для обох словосполучень – надійність свідка. Однак вивчення психологічної термінології

показує, що їх термінологічні значення різняться. Перш за все, звернемося до аналізу загальноживаних значень цих словосполучень. В англо-українському словнику слово *reliability* визначається як надійність, що підтверджена на практиці, здатність виконати свою функцію. Значення слова *credibility* також включає ознаку надійності, однак тут на перший план виходить її суб'єктивне сприйняття, обумовлене не тільки здатністю об'єкта виконати свою функцію, а й загальним враженням від цього об'єкта. Слово *credibility*, позначаючи надійність в сприйнятті людей, збігається в цьому плані зі словом довіра. Наприклад, *The police have lost their credibility.* – Поліція втратила довіру суспільства. У науковому дискурсі загальноживане значення цих слів звужується і набуває чіткіших обрисів. Так, словосполучення *reliability of a witness* описує об'єктивні характеристики свідка, засновані на будь-яких підтверджених фактах (наприклад, його віці, психічному здоров'ї, здатності адекватно сприймати те, що відбувається в суді, розрізняти брехню і правду), в той час як словосполучення *the credibility of a witness* використовується в тих випадках, коли йдеться про суб'єктивну оцінку свідка іншими учасниками судового процесу. Наприклад, його або її неохайний зовнішній вигляд, невпевнена маніра триматися, схильність міняти свідчення можуть привести до зниження рівня довіри до свідка (*the credibility of a witness*). Для того щоб передати слова *reliability* та *credibility*, які отримують термінологічне значення в психологічних текстах, перекладачеві слід провести аналіз їх функціонування в науковому дискурсі. Це дозволить виявити розбіжність понять, які позначаються даними словосполученнями, яка має бути відображена в перекладі. Розглянемо ще один приклад перекладу словосполучення, у складі якого загальноживане слово набуває термінологічне значення. Термін *forensic treatment* (букв. судове лікування) позначає психотерапевтичну чи психіатричну допомогу, яка надається людям, що вчинили правопорушення (зокрема, ув'язненим або особам, які звільнилися з ув'язнення). Крім того, психолого-психіатрична допомога такого роду включає примусове лікування осіб, визнаних судом неосудними, а також спеціальні психотерапевтичні програми, участь в яких є одним із заходів

правового впливу на правопорушника (наприклад, програми, призначені для реабілітації наркозалежних). Аналіз змісту термінологічного словосполучення forensic treatment показує, що значення слова treatment в його складі є значно вужчим, ніж смисл цього слова в нетермінологічному вживанні. Ймовірно, найбільш точно термінологічне значення слова можна виразити за допомогою словосполучення психолого-психіатрична допомога. Таким чином, конкретизація значення загальноживаного слова дозволяє адекватно передати зміст термінологічного словосполучення в перекладі: forensic treatment – судова психолого-психіатрична допомога. У психологічній енциклопедії пропонується інший варіант перекладу цього словосполучення – судовий некарательний вплив. Цей переклад видається не дуже вдалим, так як для позначення всієї системи судової психологопсихіатричної допомоги, що має різноманітні форми, використовується вузький термін судове некарательний вплив, що позначає тільки «моральне, правове, фізичне і інше виховання засуджених до позбавлення волі, що сприяє їх виправленню». Останній приклад показує, що стратегія перекладу, заснована на пошуку аналогів у термінологічній системі мови перекладу. Такий підхід повинен використовуватися з крайньою обережністю – в більшості випадків зовнішня схожість понять, що позначаються відповідними термінами мови оригіналу і мови перекладу, тільки маскує істотні відмінності в їх змісті. Недоліком запропонованого тут варіанту перекладу судова психологопсихіатрична допомога є його надмірна громіздкість, тому деякі компоненти цього словосполучення можуть опускатися в тих випадках, коли їх зміст зрозумілий із контексту

Висновки до розділу 1

Зараз переважна кількість термінів є новоутвореннями, що охоплюють зв'язки між різними науковими галузями. Це явище є наслідком динамічного прогресу науково-технічних знань. Якщо порівнювати обсяг слів-новоутворень із неспеціального словникового запасу із кількістю нових термінів, то чисельна

перевага буде на боці другої групи слів. Для номінування професійних понять і значень використовують термінологічну лексику, що може мати вид як одного слова, так і групи слів. Для позначення системи специфічних слів, що належать до певної галузі промисловості, діяльності, знань, використовують поняття термінологія, яка в свою чергу створює унікальний пласт лексики, що легко піддається свідомому регулюванню та упорядкуванню. Спеціальна лексична одиниця, що позначає поняття в психології та її галузях, є психологічним терміном. Для термінологічної системи в психології притаманний розвиток, збагачення неотермінами та динаміка полілінгвізму. Характерною особливістю психологічної термінології є тяжіння до безперервного інсталювання оновлених понять, що віддзеркалюють динаміку розвитку психологічної науки. Предметом вивчення дитячої психології є вікові особливості, новоутворення та закономірності психічного розвитку дитини. Результатом дослідження основних задач та ареалу впливу дитячої психології стали понятійні комбінації, упорядковування яких дає нам наступну картину термінологічної бази цієї науки: «Етапи когнітивного розвитку дитини» («Cognitive development stages»), «Загальні поведінкові проблеми у дітей» («Common behavioural problems in children»), «Психосоціальні розлади» («Psychosocial disorders»), «Розлади звичок і потягів» («Habit disorders»), «Види тривожного розладу» («Anxiety disorder») та «Руйнівна поведінка у дітей» («Disruptive behaviour»).

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВІСТИЧНОГО ВИБОРУ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ, ЩО ВЖИВАЮТЬСЯ В АНГЛОМОВНИХ ФАХОВИХ ТЕКСТАХ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

2.1. Вибір матеріалу дослідження

Матеріали для дослідження склали 278 однослівних термінів та термінологічних сполучень слів, що були визначені методом суцільної вибірки з автентичних англомовних текстів обсягом близько 100000 друкованих знаків. За тематикою та проблематикою текстовий матеріал належить до спеціальної літератури для психологів і психотерапевтів. В ньому порушуються питання сфери дитячої психології, до яких належать етапи психічного розвитку дитини відповідно її віку, особливості психічних розладів та поведінкові проблеми, а також досліджуються методи зниження стресових факторів у батьків або осіб, що їх замінюють, під час вихованн дітей з розладом аутистичного спектру [46, 48, 49, 50, 58]. Якщо словникову вибірку представити у вигляді відсоткових часток, то отримуємо наступну палітру: 11% від загальної кількості складають похідні терміни, складні терміни - 45% ,13% - терміни, словосполучення - 31%. За структурою термінологічна вибірка розподіляється за такими структурними ознаками:

- прості терміни – 35 одиниць;
- похідні терміни – 140 одиниць (10 префіксальних, 93 суфіксальних та 37 суфіксально-префіксальних);
- складні терміни – 40 одиниць;
- термінологічні словосполучення – 93.

За результатами підрахунку в нашій вибірці частіше зустрічаються похідні терміни (45%), з яких терміни з суфіксальною структурою мають переважну кількість (30%). Наступний рівень за поширеністю вживання посідають

термінологічні словосполучення (31%), складні (13%) та прості терміни (11%). Можемо підсумувати сказане вище, зробивши висновок, що утворення термінів афіксаційним способом тяжіє до збільшення.

2.2. Способи перекладу термінів відповідно до їх структурно-семантичних ознак

Низка вчених, серед яких можна зазначити Т. П. Андрієнко, Я. В. Гнезділову, О. А. Кальниченко, В. І. Карабана, прагнули класифікувати основні механізми утворення нових термінів. Спираючись на фактичний матеріал цих досліджень [2, 12, 20, 21], можна виокремити такі структурні способи утворення основних термінів, як семантичний, основою якого є використання в якості терміна слова або словосполучення, що перейшло із повсякденної мови. Наступною структурною одиницею є морфологічний спосіб, що характеризується створенням нового терміна шляхом використання афіксів. Для морфолого-синтаксичного способу притаманне припущення словоскладення, тобто новий термін є результатом складання основ слів. складання основ слів. Особливістю синтаксичного способу є формування термінологічних сполучень. І, безумовно, ми не можемо не згадати утворення аббревіатур, коли новий термін виникає через скорочення основ слів. Спираючись на результати досліджень

Я. В. Гнезділова, ми доходимо висновку, що найпродуктивнішим способом утворення нових слів-термінів є синтаксичний, особливою відзнакою якого є трансформація звичайних вільних словосполучень в складні «еквіваленти слів». В такий спосіб утворено «60% - 95% складу різних досліджених термінологій європейських мов, що свідчить про переважання термінологічних словосполучень (складених термінів) над однослівними термінами як характерною рисою сучасної термінолексики» [12]. Однокомпонентні терміни, що позначають прості поняття, займають провідну позицію в фіксації будь-якої системи термінів. Позначаючи прості терміни, ми говоримо про спеціалізовані лексеми, що складаються з одного слова та утворені морфологічним та

семантичним способами [10]. Отже, з відібраних 287 психологічних термінів до простих термінів належать такі слова:

ability – здатність, здібність;
abuse – жорстоке поводження;
amygdala – амігдала, мигдалина;
anger – гнів, роздратування;
assault – насильство;
conflict – конфлікт;
control – контроль;
divorce – розлучення;
embryo – заплід, ембріон;
empathy – емпатія;
epilepsy – епілепсія;
family – сім'я;
fear – страх;
fidget – непосидючість;
foetus – плід;
grief – скорбота;
guilt – провина;
immune – імунний;
infant – немовля;
liaison – зв'язок взаємодії;
logic – логіка;
loss – втрата;
neglect – халатність, недбалість;
peer – одноліток;
phenomenon – феномен;
phobia – фобія;
skill – вміння;
spouse – подружжя;

stimulus(stimuli) – подразник;

strain – напруження;

stress – стрес;

support – підтримка;

symptom – симптом;

tantrum – тантум;

tension – знервованість;

therapy – терапія;

tic(s) – тик(и);

trauma – травма.

Спосіб, за допомогою якого нові слова виникають через аншлюс словотворчих афіксів, тобто приєднання префіксів і суфіксів до основ різних частин мови, називається афіксальним. Конкретизування цих понять дає збільшення компонентів у терміні, а також свідчить про динамічний розвиток науки. Словниковий запас англійської мови перебуває в стадії безупинного накопичення нових лексем. Морфологічні способи, по типу афіксації, мають переважний вклад у збільшення словникового запасу англійської мови на сучасному етапі її розвитку [18]. Префіксами називаються словотвірні морфеми, що передують кореню та перетворюють лексичне значення слова, але в переважній кількості інцидентів не впливають на дотичність його до того чи іншого лексико-граматичному класу. Утворене з їх допомогою слово також приєднується до певного семантичного ряду слів. При суфіксації навпаки зберігається категоріальне значення даного слова, і воно не переходить в іншу частину мови. З 287 відібраних термінів до похідних належать 140, серед яких 10 одиниць утворені префіксальним способом, а саме: concrete – конкретний; dyskinetic – дискінетичний; dystonia – дистонія; exacerbate – загострювати; immature – незрілий; impact – вплив; inability – нездатність; injury – травмування; premature – ранній; retarded – відсталий; 93 одиниці утворені суфіксальним способом: accommodation – пристосування; acquisition – надбання; action – дія; adaption – адаптація; adolescence – підлітковий період; adulthood – дорослість;

adversity – лихо, напасть; aging – старіння; ambiguity – невизначеність; anxiety – тривога; appearance – зовнішній вигляд; assimilation – асиміляція; avoidance – уникнення; autism – аутизм; behaviorism – біхевіоризм; belching – відрижка; bereavement – тяжка втрата; childhood – дитинство; chronic – хронічний; cognitive – когнітивний; commitment – зобов'язання; communication – спілкування; competency – компетентність; conception – запліднення; confidence – впевненість; congruence – конгруентність; criticism – критика; dependency – залежність; dietary – дієтичне харчування; education – виховання, освіта; embryonic – ембріональний; emotion – емоція; feeling – відчуття; flatulence – метеоризм; flexibility – гнучкість; fraternal – братній; frustration – розчарування; function – функціонування; fussiness – нервовість; generalization – узагальнення; germinal – зародковий; happiness – щастя; harassment – занепокоєння; hearing – слух; helplessness – безпорадність; hereditary – спадковий; hopefulness – сподівання; identity – індивідуальність; imitation – імітація; indicator – індикатор; individual – особистість; infancy – період раннього дитинства; inhibition – стримування; intensity – інтенсивність; intimacy – близькість; intuitive – інтуїтивний; isolation – ізоляція; judgmental – суб'єктивний; maturation – дорослішання; nurturing – виховання; obsession – одержимість; optimism – оптимізм; organism – організм; orienting – орієнтування; parenting – батьківство; perception – сприймання; personality – особистість; pervasive – поширюваний; pregnancy – вагітність; prevalence – поширення, розповсюдження; pubescence – змушання; reciprocal – обопільний; regulatory – регулюючий; resistance – опір; restlessness – занепокоєння; rigidity – ригідність; ritual – ритуал; schooling – шкільне навчання; seizure – судома; sensitivity – образливість; separation – відлучення; severity – рівень тяжкості; shyness – сором'язливість; sibling – сиблінг, брат і сестра; symbolism – символізм; stressor – стресовий фактор; stuttering – заїкання; temperament – темперамент; toddler – малюк; traumatic – травматичний; verbal – вербальний; violence – насилля; vision – зір; та 37 термінів були утворені префіксально-суфіксальним способом: abnormal – аномальний; aggression – агресія; atypical – атиповий; comorbidity – супутнє захворювання;

complication – ускладнення; concentration – концентрація; correlation – співвідношення; deficiency – дефіцит; depression – депресія; discrimination – дискримінація; disturbance – порушення спокою; dysfunction – дисфункція; exposure – вплив; extraverted – екстрагентний; impairment – погіршення; impulsiveness – імпульсивність; inattention – неуважність; incidence – захворюваність; incongruent – інконгруентний; irritability – дратівливість; obesity – ожиріння; overactivity – надмірна активність; overeating – переїдання; overindulgence – надмірна поблажливість; perinatal – перинатальний; prenatal – пренатальний; preoperational – передопераційний; proactive – активний; reactive – реагуючий; reassurance – умовляння, заспокоєння; recurrent – повторюваний; regression – регресія; rejection – відхилення; retardation – затримка; suppression – стримування; uneasiness – неспокій; unhappiness – нещастя. Ці приклади дають змогу відстежити той факт, що суфіксальний спосіб термінотворення в три рази переважає за запитом та ефективністю, ніж префіксальний та суфіксально-префіксальний. Значна кількість складних слів виникла на основі словосполучень. Інша частина була утворена шляхом додавання кореневих основ за аналогією з тими, що вже існують складними термінами. Складний термін, що утворений з основ термінів, які знаходяться між собою в певних структурно-семантичних відносинах, схожий із терміном, що утворений в подібних відносинах мовних організаціях словосполучень та речень. Структурно-семантичні відносини між компонентами складного слова є особливою опцією семантико-структурних відносин слів у словосполученні. На противагу цьому, ознака предмета, явища позначається в різний спосіб при ідентифікації предмета складним словом або словосполученням. Такі типи складних слів структурно тяжіють як до словосполучень, так і до складних комбінацій цілих слів [19, 33]. Незалежно від своїх особливостей, складні терміни зберігають свою семантичну форму. Основним семантичним навантаженням в складних словах є другий, останній елемент слова, а семантичний зв'язок між значеннями цих двох елементів позначається, як підрядний семантичний зв'язок. Всі складні слова можна пояснити на підґрунті

синтаксичних відносин, що лежать в їх основі. Наступним кроком є дослідження складних психологічних термінів у галузі перекладознавства. З відібраних 287 слів 39 належать до складних термінів, а саме: aerophagia – аерофагія; cardiovascular – серцево-судинна система; echolalia – ехолалія; egocentrism – егоцентризм; endocrine – ендокринний; formal-operational – формально-оперативний; heritability – успадкованість; hyperactivity – гіперактивність; hypothetical – припустимий; interaction – взаємодія; intervention – втручання; lifespan – тривалість життя; maladaptive – неприйнятний; meltdown – падіння; metabolic – метаболічний; methylphenidate – метилфенідат; monozygotic – монозиготний; neonate – новонароджений; neurodevelopment – нейророзвиток; neuro-feedback – нейрофідбек; non-verbal – невербальний; onychophagia – оніхофагія; pathological – патологічний; psychogenic – психогенний; psychosomatic – психосоматичний; relationship – відносини; self-blame – самодокір; self-efficacy – самоефективність; self-esteem – самооцінка; self-injurious – самоотравмування; self-regulation – саморегуляція; self-stimulation – самостимуляція; sensorimotor – сенсоромоторний; serotonin – серотонін; socially-inappropriate – соціально-неприйнятний; stereotypy – стереотипія; symptomology – симптомологія; teenager – підліток; trichotillomania – трихотіломанія; typically-developing – типово-розвинутий. Під термінологічним словосполученням мається на увазі сполучення слів, що є номінативною одиницею в терміносистемі, а також смислова та граматична група з двох (або декількох) повнозначних слів, що служить для позначення унікального фахового явища. Структура термінологічного словосполучення вказує «на місце вказаного ним поняття в системі споріднених йому понять. Родове слово, ядерний компонент словосполучення вказує на групу, до яких належать названі словосполученням поняття. Це слово виділяється в словосполученні фіксованістю місця, і процес утворення сполучень зазвичай зводиться до приєднання до нього нових слів або словосполучень» [12]. Словосполучення - це узгоджене цілісне утворення, яке має не тільки складну граматичну структуру, а й містить в собі складний за логікою зміст. Словосполучення є об'єднаним поняттям, «разом з тим явно являє

собою поєднання низки понять, кожне з яких, окремо один від одного, є відмінним від всього поєднання, взятого в цілому» [12]. За будовою ця одиниця спирається на принципи семантичного поширення слова. При дослідженні словосполучення враховують те, що воно має деякі властивості слова, тобто функціонує як номінативна одиниця і протиставляється реченню. Серед відібраних 287 мовних одиниць 94 становлять сполучення термінів: *adaptive behavior* – адаптивна поведінка; *adaptive life skills* – адаптивні життєві навички; *aggressive impulse* – агресивний імпульс; *air swallowing* – заковтування повітря; *anticipatory guidance* – попереджувальна бесіда; *antisocial behavior* – антисоціальна поведінка; *applied behavior analysis* – прикладний аналіз поведінки; *applied psychology* – прикладна психологія; *attachment theory* – теорія прив'язності; *autism spectrum disorder* – розлади аутистичного спектру; *basic living skills* – основні життєві навички; *basic senses* – головні сенсорні відчуття; *biological factor* – біологічний фактор; *birth weight* – вага при народженні; *body rocking* – розгойдування; *brain circuitry* – мозкова схема; *brain development* – розвиток мозку; *breath holding* – затримка дихання; *child abuse* – жорстоке поводження з дитиною; *child nature* – дитяча натура; *child's needs* – дитячі потреби; *chronic illness* – хронічне захворювання; *chronic stressor* – хронічний стресовий фактор; *circadian rhythm* – циркадний ритм; *coping strategies* – способи подолання; *corpus callosum* – мозолисте тіло; *developmental stage* – стадія розвитку; *diffuse anxiety* – дифузна тривога; *disruptive behavior* – руйнівна поведінка; *dysfluent speech* – неплавна мова; *executive function* – виконавча функція; *eye contact* – візуальний контакт; *feeding disturbance* – розлади харчування; *fine motor development* – розвиток дрібної моторики; *food selectivity* – вибірковість в їжі; *formal operations* – формальнооперативний етап; *frontal lobe* – лобна доля; *genetic code* – генетичний код; *genetic factor* – генетичний фактор; *gross motor development* – розвиток великої моторики; *habit disorders* – розлади звичок і потягів; *hair loss* – втрата волосся; *hair pulling* – виривання волоссяного покриву; *head banging* – звичка битися головою; *head circumference* – окружність голови; *imaginary audience* – уявна аудиторія; *inductive reasoning* – індуктивне

обґрунтування; language acquisition – оволодіння мовою; language delay – затримка мовлення; learning disability – нездатність до навчання; logical thought – логічна думка; marital intimacy – подружня інтимність; marital problems – проблеми у відносинах батьків; mental performance – розумова діяльність; mental symbols – ментальні символи; mindfulness training – тренування уважності; mirror neurons – дзеркальні нейрони; motor overactivity – моторна перенапруженість; motor skills – моторні навички; mutualistic relationship – мутуалістичні відносини; nail biting – звичка гризти нігті; negative reactivity – негативна реактивність; object permanence – предметна константність; obsessive-compulsive disorder – обсесивнокомпульсивний розлад; parent-child communication – спілкування між батьками та дитиною; parenting style – стиль виховання; parietal lobe – парієтальна частка; personal fable – особиста унікальність; physiological function – фізіологічна функція; premature birth – передчасне народження; pretend play – удавання; rational thinking – раціональне мислення; reciprocated facial expressions – зворотна мімічна експресія; repetitive behavior – повторюваність дій у поведінці; repetitive vocalizations – повторювана вокалізація; school age – шкільний вік; school phobia – страх перед школою; sense of closure – відчуття замкнутості; sense of competence – усвідомлення правомочності; sense on uncertainty – відчуття невизначеності; sensory integration – сенсорна інтеграція; sign language – мова жестів; sleep problems – проблеми з сном; social change – соціальні зміни; speech therapy – логопедія; social cues – соціальні сигнали; stimulant medication – стимулюючий препарат; tension-reducing habits – шкідливі звички; thumb sucking – смоктання великого пальця; tissue damage – пошкодження тканин; ventricular enlargement – збільшення шлуночка; viral infection – вірусна інфекція; white matter – біла речовина. Результатом того, що психологічна термінологія динамічно розвивається, є можливість з відібраних англomовних текстів виділити термінологічні одиниці, еквіваленти яких можна знайти у словниках [7, 47, 56, 57, 59], а також виокремити безеквівалентні терміни. В наукових роботах з цієї теми зазначається, що «з точки зору практики перекладу всі елементи денотативної системи вихідної мови поділяються на дві

групи: ті, що мають відповідники у мові перекладу й ті, що їх не мають». Це означає, що при перекладі лексичні одиниці поділяються на дві групи – еквівалентні та безеквівалентні. Далі, еквівалентні одиниці можуть поділятися на одноквівалентні одиниці, які передбачають тільки один варіант перекладу, та поліеквівалентні, які можуть мати два або кілька варіантів передачі [13]. Таким чином, під час перекладу, в тому числі термінологічної літератури, фахівець може зіткнутися із необхідністю лексикологічного вибору правильного словникового відповідника для багатоеквівалентних лексичних одиниць, щоб якомога точніше передати зміст тексту оригіналу. При перекладі відібраних термінів у сфері дитячої психології ми зіткнулись із такими труднощами, які вдалося подолати шляхом застосування певних перекладацьких прийомів. Так, ми використали наступні перекладацькі трансформації: словниковий відповідник, варіантний відповідник, калькування, транскодування, додавання слова, вилучення слова, контекстуальна заміна, перестановка слів та описовий переклад. Беручи до уваги структурні особливості термінів та проаналізувавши способи їх перекладу, видно, що кількісне співвідношення застосування способів перекладу розподілилося досить нерівномірно. При перекладі простих термінів частіше ми добирали словниковий відповідник (32%). Прикладами одноквівалентних простих термінів є такі слова: *family* – сім'я, *loss* – втрата, *spouse* – подружжя, *peer* – одноліток, *abuse* – жорстоке поводження, *neglect* – недбалість, халатність. Як ми бачимо, серед всіх простих термінів 19 має словниковий відповідник, що складає 54%. Тобто переважна більшість простих термінів вже мають еквіваленти в українській мові. Значна перевага даного способу також простежується при перекладі похідних термінологічних одиниць: *immature* – незрілий, *competency* – компетентність, *fraternal* – братній, *germinal* – зародковий, *obsession* – одержимість, *parenting* – батьківство. Так, з 140 всіх похідних термінів 72 (51%) має словниковий відповідник. Аналізуючи способи перекладу термінів із складною будовою, слід зауважити, що словниковий відповідник не є домінуючим прийомом при перекладі, на відміну від простих та похідних термінів. Так, із 40 відібраних складних термінів 9 було перекладено із

застосуванням словникового відповідника (23%): *heritability* – успадкованість, *hypothetical* – припустимий, *interaction* – взаємодія, *intervention* – втручання, *maladaptive* – неприйнятний, *meltdown* – падіння, *neonate* – новонароджений, *relationship* – відносини, *teenager* – підліток. Загалом, цей спосіб перекладу було обрано для перекладу 100 відібраних для аналізу термінів і становить 32% від загальної кількості слів. До варіантних відповідників належать 9% з усіх відібраних простих термінів, а саме *strain* – напруження, *support* – підтримка, *tension* – знервованість, та 6% з усіх похідних термінів, а саме: *impact* – вплив; *accommodation* – пристосування; *conception* – запліднення; *feeling* – відчуття; *maturation* – дорослішання, *nurturing* – виховання, *seizure* – судома, *separation* – відлучення. Це є свідченням того, що більшість простих термінів у даній вибірці вже зафіксовано в словниках і їх переклад обмежується вибором відповідника із варіантів, які представлені в словнику. Як вже було зазначено, при перекладі багатоеквівалентної лексики перекладач стикається з необхідністю підбору найбільш точного відповідника. Так, при перекладі лексичної одиниці «*seizure*», словник надав декілька варіантів перекладу: 1) захоплення; 2) конфіскація; 3) оволодіння; 4) напад; 5) судома (частіше вживається у множині «судоми»).⁴³ Враховуючи той факт, що в даній роботі проводиться аналіз психологічної термінології в сфері дитячої психології, таким чином варіант перекладу «судома» є найбільш відповідним. Спираючись на певні дослідження [13], видається необхідним звернути увагу на такі випадки (це особливо стосується перекладу галузевих термінів), коли словникові (та варіантні) відповідники відсутні у словниках частково або взагалі. У таких випадках, перекладачеві необхідно визначити точне значення, в якому вжито безеквівалентне слово, а потім вже використати одну з певних перекладацьких трансформацій, які будуть розглядатися далі. До транскодування належить такий спосіб перекладу [13], коли «звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу. Так, транскодування поділяється на чотири види: 1) транскрибування – коли літерами мови перекладу передається звукова форма слова вихідної мови, 2) транслітерування – коли слово вихідної мови передається

по літерах, 3) змішане транскодування – переважне застосування транскрибування з елементами транслітерування та 4) адаптивне транскодування – коли форма слова в вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу». Способом транскодування були перекладені 12 простих термінів нашої вибірки, що в процентному співвідношенні становить 34% серед всіх способів перекладу простих термінів. Приклади використання транскодування при перекладі простих термінів такі: conflict – конфлікт (транслітерування), control – контроль (транслітерування), embryo – ембріон (адаптивне транскодування), empathy – емпатія (адаптивне транскодування), immune – імунний (адаптивне транскодування), logic – логіка (адаптивне транскодування), symptom – симптом (транслітерування) та інші. При перекладі похідних термінів, транскодування було використане у 30% всіх відібраних термінів із похідною структурою. Було виявлено, що адаптивне транскодування було використано найчастіше, у порівнянні з іншими видами транскодування. В свою чергу транскрибування було застосовано при перекладі всього одного терміна, а саме behaviorism – біхевіоризм. Приклади інших видів транскодування похідних термінів є: dyskinetic – дискінетичний (адаптивне транскодування), dystonia – дистонія (транслітерування), assimilation – асиміляція (адаптивне транскодування), autism – аутизм (змішане транскодування), cognitive – когнітивний, competency – компетентність (адаптивне транскодування), emotion – емоції, indicator – індикатор (транслітерування), optimism – оптимізм (змішане транскодування), rigidity – ригідність (адаптивне транскодування). Транскодування було також застосовано при перекладі складних термінів та становить 53% випадків перекладу всіх складних термінів: aerophagia – аерофагія (змішане транскодування), echolalia – ехолалія (транслітерування), egocentrism – егоцентризм (транслітерування), endocrine – ендокринний (адаптивне транскодування), metabolic – метаболічний (адаптивне транскодування), monozygotic – монозиготний (адаптивне транскодування), neuro-feedback – нейрофідбанк (змішане транскодування), onychophagia – оніхофагія (змішане транскодування). Підсумовуючі попит на

використання транскодування при перекладі всіх відібраних термінів, було визначено, що вищевказаним способом було перекладено 75 термінологічних одиниць, що становить 24.5% від всіх відібраних термінів. У порівнянні з способом перекладу шляхом використання словникового відповідника, транскодування було застосоване на 8% менше, що свідчить про те, що даний спосіб перекладу є менш частотним. Калькування є ще одним способом перекладу, який перекладач застосовує при стиканні з лексичними одиницями, які не мають словникового відповідника. Калькування означає дослівний або буквальний переклад, основа якого полягає в перекладі складових елементів слова або словосполучення і в об'єднанні перекладених частин в єдине ціле [13]. Як правило, прийом калькування застосовується при перекладі термінів шляхом знаходження відповідника у словнику, при цьому зберігається структура лексичної одиниці мови оригіналу, де до кожного слова є словниковий відповідник вихідної мови. Прийом калькування частіше за все використовується при перекладі складних термінів та термінологічних словосполучень. У випадку термінологічних словосполучень, калькування може застосовуватися як по відношенню до однієї складової так і до всіх складових елементів словосполучення. Розглядаючи прийом калькування в межах нашої роботи, виявлено, що він був застосований при перекладі похідних, складних термінів та термінологічних словосполучень. Слід зауважити, що при перекладі похідних термінів, тільки три лексичні одиниці були перекладені описаним способом, а саме *restlessness* – занепокоєння, *overeating* – переїдання, *preoperational* – передопераційний. Таким чином, по відношенню до інших способів перекладу похідних термінів, калькування було застосовано лише в 2% перекладу похідних термінів. Це дуже чітко підтверджує той факт, що даний спосіб перекладу переважно застосовується щодо складних термінів та словосполучень, а не однослівних мовних одиниць. Під час перекладу складних термінів, калькування було застосовано стосовно 10 слів, що в відсотковому відношенні становить 25%, що на 3% перевищує кількість використання словникового відповідника. Однак, головним способом перекладу складних

термінів залишається транскодування, випереджаючи калькування на 28%. Шляхом калькування були переведені наступні складні терміни: *lifespan* – тривалість життя, *neurodevelopment* – нейророзвиток, *self-blame* – самодокір, *self-efficacy* – самоефективність, *self-esteem* – самооцінка, *self-injurious* – самотравмування, *self-regulation* – саморегуляція, *self-stimulation* – самостимуляція, *socially-inappropriate* – соціально-неприйнятний, *typicallydeveloping* – типово-розвинутий. Аналізуючи способи перекладу словосполучень, є очевидним те, що прийом калькування є домінуючим: *adaptive behavior* – адаптивна поведінка, *applied psychology* – прикладна психологія, *biological factor* – біологічний фактор, *chronic illness* – хронічне захворювання, *circadian rhythm* – циркадний ритм, *corpus callosum* – мозолисте тіло, *diffuse anxiety* – дифузна тривога, *disruptive behavior* – руйнівна поведінка, *dysfluent speech* – неплавна мова, *executive function* – виконавча функція, *fine motor development* – розвиток дрібної моторики, *frontal lobe* – лобна доля, *genetic code* – генетичний код, *genetic factor* – генетичний фактор, *mental performance* – розумова діяльність. Взагалі, прийом калькування був використаний для перекладу 60 відібраних словосполучень. Таким чином, даний спосіб перекладу був використаний у 65% словосполучень. Якщо подивитися на співвідношення калькування із іншими способами перекладу усіх 308 відібраних термінів, є можливим зробити висновок, що описаний спосіб перекладу був застосований у 24% випадках. Таким чином, транскодування та калькування вийшли майже на один рівень у кількості використання, становлячи 24.5% та 24% відповідно. Такий спосіб перекладу, як додавання слова також був використаний при перекладі відібраних психологічних термінів. Додавання слова є введення в переклад лексичних одиниць, що не присутні в оригіналі, для того, щоб якомога точніше передати зміст речення або словосполучення, що перекладається. Також додавання слова використовується для дотримання мовленнєвих та мовних норм, що є притаманними культурі мови перекладу [13]. Додавання слова було використано при перекладі 17 термінів серед всіх термінів нашої вибірки, що взагалі становить 5% відсотків у порівнянні з іншими

способами перекладу. З цього видно, що даний спосіб не є одним з головних, але при перекладі психологічних термінів, у перекладача є необхідність його використання. Шляхом додавання слова було перекладено одне слово, яке відноситься до простих термінів, а саме: *liaison* – зв'язок взаємодії. Серед похідних термінів, такі терміни були перекладені вищевказаним способом: *adolescence* – підлітковий період, *anxiety* – тривожний стан, *bereavement* – тяжка втрата, *dietary* – дієтичне харчування, *schooling* – шкільне навчання, *stressor* – стресовий фактор, *overactivity* – надмірна активність, *overeating* – надмірна поборжливість. Слід зазначити, що додавання слова було застосовано тільки стосовно суфіксальних та суфіксально-префіксальних термінів. При перекладі префіксальних термінів, даний спосіб не виявлено. При перекладі складного терміна *cardiovascular*, перекладач може зіткнутися з вибором адекватного перекладу даного терміна. Так, головним чинником при цьому є точне визначення контекстуального змісту тексту. Даний термін може бути перекладений як «серцево-судинна» (калькування) або «серцево-судинна система» (додавання слова), в залежності від контексту, в якому було вжито даний термін. Найчисельнішою групою термінів, по відношенню до яких було вжито додавання слова, є термінологічні словосполучення: *formal operations* – формально-оперативний етап, *chronic stressor* – хронічний стресовий фактор, *hair pulling* – виривання волосяного покриву, *head banging* – звичка битися головою, *thumb sucking* – смоктання великого пальця, *nail biting* – звичка гризти нігті. Аналізуючи наведені приклади, можна зробити припущення, що такі лексичні утворення як герундії є досить важкими у перекладі на українську мову, та зазвичай перекладаються за допомогою додавання слова, яке конкретизує перекладений варіант терміна. Ще одним способом перекладу термінологічних словосполучень є вилучення слова. Даний спосіб перекладу тлумачиться як усунення в тексті перекладу тих плеонастичних та тавтологічних лексичних елементів, які за нормами мови перекладу є частинами імпліцитного смислу тексту [13]. Прикладами перекладу із застосуванням способу вилучення слова є: *body rocking* – розгойдування, *speech therapy* – логопедія, *pretend play* – удавання,

tension-reducing habits – шкідливі звички. Даний спосіб перекладу був використаний при перекладі тільки словосполучень, та становить 4% по відношенню до інших видів перекладу словосполучень та лише 1% по відношенню до всіх відібраних термінів. Таким чином, можна стверджувати, що спосіб вилучення слова при перекладі психологічних термінів не є затребуваним, але необхідний для більш зрозумілого перекладу деяких термінів. Описовий переклад є одним з видів перекладу, принципом якого є заміна слова, словосполучення, терміна або фразеологізма вихідної мови словосполученням (яке може складатися з двох або більше компонентів), яке більш адекватно передає зміст даного слова або словосполучення. При застосуванні описового перекладу перекладачу слід дотримуватися таких вимог, як: - переклад повинен точно відбивати основний зміст позначеного поняття; - уникати занадто докладного опису; - тяжіння до простої синтаксичної структури словосполучення. Також перекладачу слід взяти до уваги те, щоб словосполучення в мові перекладу точно і повно передавало всі основні ознаки поняття, позначеного словом оригіналу [13]. Прийом описового перекладу зазвичай застосовується у тих випадках, коли відсутній словниковий відповідник одиниці, яка перекладається. Проте той факт, що термін ще не був зафіксований у словниках не є свідченням його безеквівалентності. Для запобігання дублювання, перекладачу слід більш детально вивчити новітню літературу сфери терміна, який перекладається. По відношенню до нашої роботи, описовий переклад став способом перекладу таких похідних термінів, як *infancy* – період раннього дитинства, *toddler* – дитина, яка починає ходити, *sibling* – брат і сестра. Слід приділити увагу для останнього терміна, який також може бути перекладений як «сиблінг» (змішане транскодування). Таким чином можна встановити, що переклад даного терміна може залежати від цільової аудиторії. Описовий переклад був застосований при перекладі словосполучень: *marital problems* – проблеми у відносинах батьків та дітей, *school phobia* – страх перед школою, *repetitive behavior* – повторюваність дій у поведінці. Доля описового перекладу по відношенню до інших способів перекладу всіх термінів становить

2%, що є дуже низьким показником попиту використання. Ще одним способом перекладу, який був використаний при перекладі відібраних термінів є контекстуальна заміна. Контекстуальна заміна визначається як спосіб перекладу, внаслідок якого перекладним відповідником стає слово або словосполучення, що не є словниковим відповідником і що підібрано із врахуванням контекстуального значення слова, яке перекладається, його контексту вживання та мовленнєвих норм і традицій мови перекладу. Спираючись на певні дослідження [13], не існує точних правил утворення контекстуальних заміни, оскільки переклад слів в даних випадках залежить від контексту їхнього вживання. Контекстуальна заміна буває чотирьох видів: смислова диференціація, конкретизація та генералізація значення і «антонімічний» переклад або формальна негативація [13]. В нашій роботі контекстуальна заміна була використана при перекладі похідних термінів (*severity* – рівень тяжкості, *identity* – індивідуальність, *judgmental* – суб’єктивний) та словосполучення (*personal fable* – особиста унікальність). Контекстуальна заміну можна визначити як досить специфічний спосіб перекладу, так як він потребує від перекладача дуже чіткого розуміння тексту або бесіди, які перекладаються. Це зумовлює наявність у перекладача досить глибоких фонових знань наукової або професійної галузі, в нашому випадку психологічної науки. Так, контекстуальна заміна була використана у 2% всіх відібраних термінів, що ставить його приблизно на один рівень з такими способами перекладу як описовий переклад та вилучення слова. Останній вид перекладу, застосований у нашій роботі є перестановка слова. При даному способі перекладу лексичні елементи міняються місцями, тобто змінюють позицію на протилежну. Найчастіше перестановка слова застосовується при перекладі словосполучень та фраз [13]. Шляхом застосування вищевказаного виду перекладу було перекладено 18 термінологічних одиниць нашої вибірки, що становить 19% усіх словосполучень та 5.5% всіх відібраних термінів. Прикладами із застосуванням перестановки слова є: *applied behavior analysis* – прикладний аналіз поведінки, *breath holding* – затримка дихання, *coping strategies* – способи подолання, *developmental stage* – стадія розвитку, *learning disability* – нездатність до

навчання, *language delay* – затримка мовлення, *tissue damage* – пошкодження тканин, *sleep problems* – проблеми з сном. Підсумовуючи, можна сказати, що правильний та адекватний переклад психологічних термінів є залежним від знань перекладачем різних перекладацьких прийомів та від їх професійного застосування та коректного застосування.

2.3. Способи перекладу термінів відповідно до їх походження

Способи перекладу термінів відповідно до їх походження XIV століття відзначається в історії англійської мови активним поповненням словникового складу новими лексичними одиницями, особливо французького походження. Далі в XVI столітті простежується запозичення з латинської мови і, нарешті, XIX століття ознаменоване проривом в науці і техніці, що відобразилося на словотворі в англійській мові. В даний час словотворення не сповільнилося, але частково змінилось джерело нових слів. В даній частини нашої роботи буде зроблено аналіз способів перекладу термінів в залежності від їх етимологічних коренів [55]. Так, аналіз відібраних нами психологічних термінів (всього 308) показав, що психологічні терміни бувають:

- латинського походження – 161 термін;
- давньогрецького походження – 32 терміна;
- староанглійського походження – 28 термінів;
- старофранцузького походження – 9 термінів;
- старонорвезького походження – 2 терміна;
- змішаного походження – 72 терміна;
- невідомого походження – 4 терміна.

Терміни латинського походження є найчисельнішими, та становлять 52% з усієї вибірки. 10% становлять терміни грецького походження 9% староанглійського. Терміни старофранцузької мови становлять 3%. По 1% складають терміни старонорвезького походження та невідомого походження відповідно. Також досить чисельними є терміни змішаного походження, а саме

24% з загального об'єму відібраних для аналізу термінів. Повний список термінів, розподілений відповідно до походження термінів, представлений у Додатку А. Термінологія психології, як і термінологія інших наук, відрізняється неоднорідністю термінів, що входять до її складу. Серед загальної кількості термінів, є можливим виділити одиниці, які вже є фіксованими в мові та часто використовуються в психологічних текстах, а також запозичені терміни, пов'язані з мовою-джерелом. Одним з результатів процесу запозичень є виникнення великої кількості дублетів – слів ідентичного походження, що мають різну фонематичну структуру і значення, оскільки вони були запозичені з різних джерел або в різні історичні періоди, або ж є результатом особливого розвитку слова в мові. В англійській мові основним джерелом дублетів є слова латинського походження, що прийшли безпосередньо з латинської або через французької мови. Деякі дублети з'явилися в результаті запозичення з різних діалектів однієї мови або з однієї мови в різні періоди часу. Також дублетні пари виникають при втраті зв'язку між значеннями багатозначного слова; так латинське *persona* перетворилося на два англійські слова. Існують також виняткові випадки етимологічних триплетів: *cattle* – *chattel* – *capital* (всі слова походять від латинського *capital*) [33]. Вторинні запозичення – ще один з результатів цього процесу. У цьому випадку в мові поряд з раніше запозиченим і асимільованим словом з'являється нове слово, яке за формою збігається з раніше запозиченим, але має інше значення, аж до омонімії. Також нове значення слова може з'явитися вже в приймаючій мові внаслідок функціонування в ньому цього запозичення; наприклад, слово *format* було запозичене з німецької мови за допомогою французької в значенні “розмір друкованого видання, аркуша”, а пізніше набуло значення “форма організації і представлення даних у пам'яті комп'ютера”. У таких випадках виникає питання, чи є ці слова омонімами або ж значеннями багатозначного слова. Для його розв'язання застосовується традиційний принцип наявності спільних семантичних компонентів: при їх наявності можна говорити про значення багатозначного слова, за відсутності – про омонімічні відношення [5]. Дуже важливий вплив справили запозичення на

граматику англійської мови. Завдяки запозиченню типової для французької мови структури *of + Noun* для вираження відношення належності англійська мова втратила закінчення. Також під впливом запозичень дві третини споконвічно англійських слів були витіснені з мови [2]. Для перекладу запозичень можуть використовуватися всі прийоми, але не всі вони застосовні з однаковою частотністю. Різниця в їх застосуванні пояснюється нерівним ступенем необхідної точності та експресивності перекладу в різних сферах. Так, у перекладі запозиченої термінології основною метою є забезпечення максимальної точності, переклад запозичень у художній літературі вимагає передачі конотативних значень слів, для перекладу неологізмів найчастіше необхідне розшифрування та пояснення значення слова. У кожному конкретному випадку перекладач як автор тексту має вирішувати, який спосіб перекладу найбільш точно відтворить сенс висловлення і наміри автора; необхідно враховувати ступінь підготовленості читача в тій чи іншій галузі, а також стилістичну адекватність, що особливо важливо для перекладу художньої літератури. Деякі лінгвісти звертають увагу на терміни, серед яких є велика кількість запозичень [36]. Однослівні терміни, утворені від латинських і грецьких коренів, у більшості випадків мають постійні еквіваленти, які і використовуються в перекладі. Ці еквіваленти утворюються шляхом транскрипції або транслітерації. Якщо неможливо передати термін одним словом, використовується прийом описового перекладу. Найчастіше можливий вибір з кількох варіантів перекладу: – вибір між транскрипцією і українським відповідником; – вибір між транскрипцією і описовим перекладом. Вибір однієї з альтернатив залежить від думки щодо доречності конкретного слова в певному тексті. Вибір одного з декількох можливих варіантів залежить від рівня підготовленості читача: слово, утворене шляхом транскрипції, більш компактне, але складніше для розуміння непідготовленим читачем; використання української відповідності або описового перекладу полегшує завдання розуміння, але подовжує фразу. Розглядаючи способи перекладу відібраних термінів для аналізу, можна побачити деякі особливості та закономірності

використання того чи іншого способу перекладу в залежності від походження терміна або термінологічного словосполучення. Далі буде розглянути приклади термінів та способи їх перекладу на українську мову відповідно до країни їх походження. Детальна картина вживання різних видів перекладу та загальне відсоткове співвідношення всіх відібраних для аналізу термінів дає нам можливість бачити ефективні варіанти лінгвістичного вибору. Для термінів латинського походження є найбільш характерна наявність еквівалента в українській мові. 45% всіх термінів латинського походження було перекладено шляхом знаходження відповідника у словнику: *ability* – здатність, *assault* – насильство, *complication* – ускладнення, *commitment* – зобов'язання, *ambiguity* – невизначеність, *dependency* – залежність. Транскодування є другим основним способом перекладу термінів латинського походження (23%). Для перекладу було застосовано три види транскодування, серед яких адаптивне транскодування займає найбільшу частку (17%): *adaption* – адаптація, *cognitive* – когнітивний, *competency* – компетентність, *dysfunction* – дисфункція, *depression* – депресія, *imitation* – імітація. Прийом калькування був використаний для перекладу 16% термінів латинського походження: *corpus callosum* – мозолисте тіло, *diffuse anxiety* – дифузна тривога. Частка способу додавання слова складає 6%: *habit disorders* – розлади звичок та потягів, *stressor* – стресовий фактор. За допомогою інших видів перекладу були переведені останні 10% термінів латинського походження: *maturation* – дорослішання (варіантний відповідник), *personal fable* – особиста унікальність (контекстуальна заміна), *tension-reducing habit* – шкідливі звички (вилучення слова). При перекладі термінів древньогрецького походження абсолютно домінуючим способом перекладу є транскодування (88%): *dystonia* – дистонія (транслітерування), *echolalia* – ехолалія (транслітерування), *embryonic* – ембріональний (адаптивне транскодування), *autism* – аутизм (змішане транскодування). Переклад більшої частини термінів староанглійської мови був здійснений знаходженням словникового відповідника (43%): *childhood* – дитинство, *fear* – страх, *fidget* – непосидючість, *stuttering* – заїкання. Також був залучений прийом калькування

(18%): *overeating* – переїдання, *child's needs* – дитячі потреби; та інші види перекладу, частка яких є незначною. Результати аналізу частоти вживання перекладацьких прийомів в залежності від походження термінів

Спосіб перекладу	латинського походження	давньогрецького походження	староанглійського походження	старофранцузького походження	старонорвезького походження	змішаного походження	невідомого походження
Частота	18%	1%	1%	1%	1%	1%	1%

Під час проведення аналізу відібраних термінів було виявлено 9 термінів старофранцузького походження та 2 терміни старонорвезького походження. Так, словниковий відповідник є домінуючим способом перекладу обох груп термінів. Під термінами змішаного походження мається на увазі терміни із складною будовою або термінологічні словосполучення, частини якого мають різні етимологічні корені, тобто пішли від стародавніх мов різних країн. Наприклад, термін «*adaptive behavior*» складається з двох лексичних одиниць, які мають різне походження. Так, «*adaptive*» пішло від латинського «*adaptare*», що означає «приспособуватися», а «*behavior*» від «*behabban*» - «самообмеження». На українську мову даний термін перекладається як «адаптивна поведінка» шляхом застосування прийому калькування. Так як більшість термінів змішаного походження є словосполученнями, домінуючим способом перекладу є прийом калькування (61%): *genetic code* – генетичний код, *disruptive behavior* – руйнівна поведінка, *mental performance* – розумова діяльність, *mirror neurons* – дзеркальні нейрони. Підсумовуючи залежність між способом перекладу та походженням терміну, виявлено, що словниковий відповідник є головним способом перекладу термінів латинського походження, в той час як для термінів грецького походження домінуючим є способом перекладу є транскодування. Для термінів змішаного походження головним способом перекладу є прийом калькування. Великої переваги певних способів перекладу серед термінів походження інших мов не виявлено.

Висновки до розділу 2

Спеціалізація мовних засобів, що використовуються для позначення наукових понять, а також системність і класифікаційна регулярність терміноутворених моделей є основною тенденцією структурного терміноутворення. Унікальність цього явища пов'язана з мовними засобами, до яких належать запозичення з інших мов, штучні утворення та одиниці національної мови, зі способами термінотворення: семантичним, морфологічним і синтаксичним, а також із особливостями формальної і семантичної структури терміна. Аналіз відібраних нами термінів показав, що від обраного способу перекладу термінів залежить точність передачі їх структурно-семантичних ознак. Найпоширенішим способом перекладу простих та похідних термінів є застосування словникового відповідника, частка використання такого способу складає одну третину від усіх випадків (32%). Ця цифра зафіксована нами під час аналізу. Частка застосування словникового відповідника знижується при перекладі термінів із складною будовою. Так, більшість згаданих термінів була перекладена шляхом застосування транскодування. В такий спосіб було перекладено 24.5% всіх відібраних термінів. Прийом калькування був застосований для 24% слів-термінів, що становить приблизно однакову частку із способом транскодування. Шляхом застосування прийому калькування було перекладено дві третини всіх термінологічних словосполучень нашої вибірки, таким чином калькування є домінуючим способом перекладу термінологічних словосполучень. При перекладі відібраних психологічних термінів також були застосовані такі способи перекладу, як перестановка слів (5.5%), додавання слова (5%), встановлення варіантного відповідника (4%), по 2% передачі слівсклалі описовий переклад та контекстуальна заміна відповідно, а 1% належить способу вилучення слова. При аналізі способу перекладу в залежності від походження терміна було виявлено наступну статистику: головними способами перекладу термінів латинського походження є застосування словникового відповідника (45%) та використання транскодування (23%). Транскодування є домінуючим

способом перекладу термінів древньогрецького походження. Воно було застосовано по відношенню до 88% термінів. Головним способом перекладу термінів змішаного походження є калькування (61%). Більшість термінів староанглійського, старофранцузького та старонорвезького походження вже має словникові відповідники в українській мові.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Збагачення лексичного ресурсу мови є результатом прогресивної трансформації суспільства, а зокрема розвитку його наукового про шарку. Динаміка збагачення термінологічної бази є результатом кропіткої праці у сфері конкретної науки. Безумовно, дослідження порядку та семантичних особливостей термінологічних лексем, що притаманні певній професійній спільноті, дає нам чітке усвідомлення характеру розвитку мовних процесів у цілому.

Для позначення системи специфічних слів, що належать до певної галузі промисловості, діяльності, знань, використовують поняття термінологія, яка в свою чергу створює унікальний пласт лексики, що легко піддається свідомому регулюванню та упорядкуванню. Спеціальна лексична одиниця, що позначає поняття в психології та її галузях, є психологічним терміном. Для термінологічної системи в психології притаманний розвиток, збагачення неотермінами та динаміка полілінгвізму. Характерною особливістю психологічної термінології є тяжіння до безперервного інсталювання оновлених понять, що віддзеркалюють динаміку розвитку психологічної науки.

Екстралінгвістичні запити щодо вияву нових логічних категорій є вирішальними факторами, що рухають прогрес словотворчої системи, а також виступають каталізаторами продуктивності певних стандартів, що найбільш точно позначають нове утворення. Якщо дані, отримані в нашій роботі застосовувати до предмету психології, то можна бачити, що термінологія цієї галузі є доволі складною, оскільки ця наука має чисельну кількість напрямків і охоплює різні етапи та функціонал людської психіки на всіх етапах онтогенезу. Складність психологічної термінології пояснюється особливостями її побудови, що є наслідком постійної динаміки та взаємодій з іншими науками. Певні складнощі при лінгвістичному виборі під час перекладу спеціальної літератури для психологів і психотерапевтів можуть виникати через постійний розвиток та збагачення термінологічного словникового запасу. Аналіз

відібраних нами термінів показав, що від обраного способу перекладу термінів залежить точність передачі їх структурно-семантичних ознак. Найпоширенішим способом перекладу простих та похідних термінів є застосування словникового відповідника, частка використання такого способу складає одну третину від усіх випадків (32%). Ця цифра зафіксована нами під час аналізу. Частка застосування словникового відповідника знижується при перекладі термінів із складною будовою. Так, більшість згаданих термінів була перекладена шляхом застосування транскодування. В такий спосіб було перекладено 24.5% всіх відібраних термінів. Прийом калькування був застосований для 24% слів-термінів, що становить приблизно однакову частку із способом транскодування. Шляхом застосування прийому калькування було перекладено дві третини всіх термінологічних словосполучень нашої вибірки, таким чином калькування є домінуючим способом перекладу термінологічних словосполучень. При перекладі відібраних психологічних термінів також були застосовані такі способи перекладу, як перестановка слів (5.5%), додавання слова (5%), встановлення варіантного відповідника (4%), по 2% передачі слівсклали описовий переклад та контекстуальна заміна відповідно, а 1% належить способу вилучення слова. При аналізі способу перекладу в залежності від походження терміна було виявлено наступну статистику: головними способами перекладу термінів латинського походження є застосування словникового відповідника (45%) та використання транскодування (23%). Транскодування є домінуючим способом перекладу термінів древньогрецького походження. Воно було застосовано по відношенню до 88% термінів. Головним способом перекладу термінів змішаного походження є калькування (61%). Більшість термінів староанглійського, старофранцузького та старонорвезького походження вже має словникові відповідники в українській мові.

Для успішного виконання цього завдання це перекладачеві необхідно знати всі способи перекладу термінологічних одиниць, а також володіти фоновими знаннями в цій галузі. Це чітко прослідковується при передачі термінів, що викоростовуються в дитячій психології і по факту є групами понять на кшталт

«Етапи когнітивного розвитку дитини», «Загальні поведінкові проблеми у дітей», «Психосоціальні розлади» тощо. Структурні особливості мови дають змогу креейтити нові терміни, а також розкривають особливості встановлення зв'язків між формою та змістом. Конфігурація мовних характеристик термінологічних форм дає змогу визначити якісні продуктивні зразки, а також можливості їх утворення для передбачення шляхів наступного етапу еволюції будь-якої системи термінів. За результатами цього дослідження термінів, що використовуються в англомовній літературі для психологів та психотерапевтів, робимо висновок, що нові слова частіше утворюються суфіксальним способом і рідше – префіксальним способом. При аналізі перекладу слів-термінів ми дослідили, що 32 % слів були перекладені шляхом вибору словникового відповідника, для передачі 24.5% слів використано метод транскодування, 24% слів – це кальки, 5.5% слів перекладено шляхом перестановки слів, в 5% випадків використано додавання слова, в 4% випадків застосовано вибір варіативного відповідника, в 2% випадків використано описовий переклад, також в 2% є контекстуальна заміна, а в 1% випадків застосовано вилучення слів. Як ми бачимо, використання словникового відповідника є найпоширенішою опцією лінгвістичного вибору перекладу англомовних простих термінів, що вживаються у фаховій літературі для психологів і психотерапевтів. Цей факт доводить те, що переважна кількість психологічних термінів має український відповідник. Крім цього ми вважаємо, що в такий спосіб доцільно перекладати майже половину похідних термінів. Якщо термін має ускладнений фактаж, то в такому випадку роль вибору словникового відповідника зменшується. Під час перекладу складних термінів внесок стає менш вагомим, ніж у двох наступних опціях. Якщо аналізувати роль транскодування та калькування при лінгвістичному виборі під час перекладу, то цим способам належить однакова частка від загальної кількості перекладених слів-термінів. Фактично одна третя похідних термінів зазнала транскодування, переважно адаптивного характеру. В свою чергу калькування переважає при перекладі термінологічних словосполучень. Проаналізувавши термінологічну базу за походженням, нами встановлено, що 52% термінів мають

латинське походження, 24 % термінів – це слова змішаного походження, частки термінів древньогрецького та старофранцузького походження складають 10% і 9% відповідно. Дослідивши особливості лінгвістичного вибору при перекладі спеціалізованої літератури для психологів і психотерапевтів, доходимо висновків, що частіше для передачі термінів латинського походження використовується український словниковий еквівалент, а спосіб транскодування використано в 61 випадку передачі термінів, переважно запозичених з койне. При перекладі термінів, що походять від англосаксонської мови, частіше використовують добір словникового відповідника та калькування. Для передачі термінів, що походять від мови ойль, використовують вибір словникового відповідника, як головний спосіб передачі термінів. Переважну кількість термінів, що мають змішане походження, було передано шляхом калькування. Це відбулося через те, що терміни змішаного походження мають складну будову і частіше представляють собою термінологічні словосполучення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алмашова Н.В. Лексика української мови. Групи слів за походженням, за вживанням. Українська мова та література. 2013. Січень, № 1/2. С. 47–50
2. Андрієнко Т.П. Переклад як когнітивно-комунікативна діяльність. Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2014. С. 13–18.
3. Бабенко О.В. Структура і особливості фразео-семантичного поля емоцій особистості. Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія Філологічна 2013. №34, с. 12–18.
4. Балюта Е.Г. Нова лексика та фразеологія англійської мови: структурно-семантичні і функціональні параметри: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 “Германські мови”. Одеса, 2017. 20 с.
5. Баранова С.В. Актуальні питання методики викладання перекладу. Вісник Сумського державного університету, серія “Філологічні науки”. Суми: №4(37), 2012. С.132–139.
6. Білозерська Л.П. Термінологія та переклад. Вінниця: Нова КНИГА, 2010. 232 с.
7. Березіна Р.С., Остапенко В.І. Основні методологічні принципи лінгвостилістичного аналізу художнього тексту. Кам’янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2014. 184 с.
8. Боднар А.Я. Взаємодія мовних і ментальних структур у формуванні національної самосвідомості. Наукові записки. Том 47. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. 2019. С. 58–68.
9. Галів У.В. Засоби вираження емотивності як лінгвоментальні формули. Збірник наукових праць. Дрогобич: Посвіт, 2013. 560 с.

10. Гальчак Т.В. Переклад як процес і результат аналітико-синтетичної діяльності майбутнього перекладача у процесі навчання у виші. Наукові записки. Серія “Філологічна”. 2010. №16. С. 71– 76. 74
11. Гарбузова Г.О. Прийоми емпатизації та нейтралізації в англо-українському художньому перекладі. Проблеми семантики слова, речення та тексту. 2013. №30. С. 35–41.
12. Гнезділова Я В. Емоційність vs емотивність. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія. 2012. Том 15. № 1, с. 4–10.
13. Дайненко Л.А. Основи перекладу. Київ: Ельга- Нікацентр. 2012. 203 с.
14. Дубенко О.Ю. Порівняльна стилістика англійської та української мов. Вінниця: Нова книга, 2005. 224 с.
15. Дудик П.С. Стилiстика української мови. Київ: Академія, 2009. 368 с
16. Жуковська В.В. Основи теорії та практики стилістики англійської мови: Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. 240 с.
17. Журавель Т.В. Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2015. №19. С.
18. Єщенко Т.А. Лінгвістичний аналіз тексту. Київ: Академія, 2009. 264 с.
19. Єфімов Л.П., Ясінецька О.А. Стилiстика англійської мови і дискурсивний аналіз. Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. 240 с.
20. Казімуліна Л.А. Сучасні трактовки емоцітивності, Харків, 2006. 71 с.
21. Кальниченко О. А. Теорія перекладу. Харків: Вид-воНУА, Ч. 1, 2017. 64 с.
22. Карабан В.І. Переклад англiомовної лiтератури. Вінниця, Нова книга, 2005. 496 с.

23. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури, частина II: навчальний посібник-довідник для студентів вищих навчальних закладів / В. І. Карабан. – Вінниця: Нова книга, 2001 – 304 с.
24. Карабан В.І. Переклад з української мови на англійську Вінниця: Нова книга, 2003. 608 с.
25. Кияк Т.Р. «Фальшиві друзі перекладача» як проблема міжкультурної комунікації. Наукові записки. Випуск 89 (1). Серія: Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. С.17–20
26. Клименко Л.В. Художній переклад як вид міжкультурної комунікації в контексті Євроінтеграції Літературознавчі студії. 2015. № 1 (1). С. 228–235.
27. Красуля А.В., Кримова А.В. Елімінування лінгво- та соціокультурної лакуарності в аудіовізуальному перекладі (на матеріалі британських серіалів). Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2019, № 42, том 3. С. 55–58.
28. Крупа М.В. Лінгвістичний аналіз художнього тексту. Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. 416 с.
29. Кобякова І.К. Механізми перекладу складних речень як мінімальної одиниці перекладу в англійській мові. The 4th International scientific and practical conference “Topical issues of the development of modern science” (December 11–13, 2019). Sofia: Publishing House “ACCENT”, 2019. С. 412–420.
30. Ковтюх С.К. Різниця між поняттями «активний словник», «загальноживана», «міжстильова» та «емоційно нейтральна» лексика. [URL:https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/705868.pdf](https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/705868.pdf) 31.
31. Козак Т. Б. Особливості художнього перекладу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна», № 51, 2015. С. 221–223.
32. Колесник А.О. Перекладацькі прийоми під час перекладу термінології наукових текстів. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. № 1, 2010. С. 719–727
33. Корунець І.В. Вступ до перекладознавства. Вінниця, 2008. 512 с.

34. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) :. 5-те вид., виправ. і допов. Вінниця: Нова Книга, 2017. 448 с.
35. Коптілов В.А. Теорія і практика перекладу. Київ: Вища школа, 2012. 267 с.
36. Линтвар О.М. До проблеми художнього перекладу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна. 2012. № 30. С. 144–147.
37. Лисиченко Л.А. Структура мовної картини світу. Мовознавство. Київ: Академперіодика, 2014. № 5–6. С. 36–41.
38. Лобода В.А. Перекладацькі трансформації: дефінітивний характер та проблема класифікації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019, № 43. Том 4. С.72–35.
39. Логвиненко О.М. Культура перекладу художнього твору: психологічний аспект. Український інформаційний простір: науковий журнал Інституту журналістики і міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв. Київ, 2014. Ч. 2. С. 117–122.
40. Лощенова І.Ф. Перекладацькі трансформації як ефективний засіб досягнення адекватності перекладу. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. 2014. №3. С. 102– 105.
41. Мамрак А.В. Вступ до теорії перекладу. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 467 с.
42. Муратова В.Ф. Феномен ідіолекту та проблема його перекладу. Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер.: Філологічні науки. №. 3, 2014. С. 119–122.
43. Науменко Л.П., Гордєєва А.Й. Практичний курс перекладу англійської мови на українську. Вінниця: Нова книга, 2011. 136 с.
44. Науменко А.М. Філологічний аналіз тексту. Вінниця: Нова книга, 2006. 416 с.

45. Негрич Н.В. Вербалізація емоцій засобами фразеології. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія, 2016. №. 75. С. 174–179.
46. Особливості художнього перекладу: граматичний аспект: монографія. С.Ревуцька, Т.Жужгіна-Аллахвердян, В.Введенська, С.Остапенко, Г. Удовіченко; ДонНУЕТ. Кривий Ріг: Вид. Р. А. Козлов, 2018. 116 с.
47. Остроушко О.А. Лексичні трансформації при перекладі англійських інформаційних текстів українською мовою. Філологічні студії. Лінгвістика і поетика тексту. №5. С. 201–208.
48. Паров'як І.І. Емотивність художнього тексту у скопусі суміжних понять. Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія Філологічна. 2014. №44. с. 13–19.
49. Педан М.С. Особливості перекладу власних назв в художніх творах. Дніпродзержинськ, 2013 55 с.
50. Приймачок О.І. Перекладацькі трансформації як спосіб досягнення адекватності художнього перекладу. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. РОЗДІЛ І. Слов'янська філологія. 10, 2018. С.118–124.
51. Селіванова О.О. Світ свідомості в мові. Монографічне видання. Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012. 488 с.
52. Художній переклад. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці: Золоті литаври. гол. ред. А. Волков, 2001. 634 с.
53. Чайковська Т.В. Труднощі художнього перекладу. Сучасні наукові дослідження 2006: матеріали II Міжнар. наук.- практ. конф., 20–28 лютого 2006 р. Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2006.
54. Чередниченко О.І. Про мову і переклад. Київ: Либідь, 2007. 248 с.
55. Чередниченко О. І. Теорія і практика перекладу. Київ: Либідь, 2005. 370 с.

56. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності: підручник для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю «Переклад» / Л. М. Черноватий. – Вінниця: Нова книга, 2013. – 376 с.
57. Швачко С. О. Об'єкти перекладознавства: монографія. Суми: Сумський державний університет, 2019. 222 с.
58. Шемуда М.Г. Художній переклад як важливий чинник міжкультурної комунікації. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія: Філологічні науки. 2013. №1. С. 164–168.
59. Шмігер Т.В. Історія українського перекладознавства ХХ сторіччя. Київ: Смолоскип, 2009. 342 с. 78
60. Шулік С.В. Актуальні проблеми художнього перекладу. Перекладацькі інновації матеріали V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. Суми: СумДУ, 2015. С. 141–143.
61. Уманець Я.В. Засоби перекладу англійських антропонімів українською. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Київський національний університет імені Т. Г. Шевченка. Київ, 2013. С. 260–265.
62. Яворська А.М. Емотивний компонент у значенні іменників як засіб створення експресивності тексту. Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія Філологія 2016. №745 (49), С. 24–29.
63. Ящук О.Л. Особливості перекладу англійських власних назв. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». Київ, 2012. С. 119–120.
64. Bradford T. Stull. The Elements of Figurative Language. London.: Prentice Hall, 2019. 421p.
65. Brinton J., Arnovick L. The English Language: A Linguistic History. Oxford: Oxford University Press, 2018. 640 p
66. Metaphors in Language Teaching. New York.: Oxford Univ. Press. 2016. 124 p. Великий українсько-англійський словник / [уклад. Є. Ф. Попов]. – К.: Азимут, 2001. – 747 с.

67. A parent education curriculum for decreasing stress in families raising a child with an autism spectrum disorder [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://scholarworks.lib.csusb.edu/etd/578/>
68. Cambridge Dictionaries Online. Cambridge Advanced Learner's Dictionary [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://dictionary.cambridge.org>
69. Common behavioural problems in children [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://patient.info/doctor/common-behavioural-problems-inchildren>
70. Concise Encyclopedia of Psychology / [Edit. Raymond J. Corsini, Alan J. Auerbach]. – 2nd ed. – N.Y.: Wiley, 1996. – 1035 p.
71. Concise Corsini Encyclopedia of Psychology and Behavioral Science / [Edit. W. Edward Craighead, Charles B. Nemeroff]. – 3rd ed. – N.Y.: John Wiley & Sons, 2004. – 1112 p.
72. Danziger K. Naming the mind: How psychology found its language / K. Danziger. – N.Y.: Sage publications, 1997. – 224 p.
73. Naida Eugene. Toward a science of translating: With special reference and procedures involved in Bible translating / E. Naida. — Boston: Brill archive, 1964. — 331 p.
74. Online Etymology Dictionary [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.etymonline.com/>
75. Oxford Dictionary of Psychology / [Edit. Andrew M. Colman]. – New York: Oxford University Press Inc., 2009. – 896 p.
76. Oxford English-Russian Dictionary / [Edit. Paul Stephen Falla]. – 2nd ed. – L.: Clarendon Press, 1992. – 1052 p. 67
77. Piaget Stages of Development [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.webmd.com/children/piaget-stages-of-development#1>
78. Ukrainian-English, English-Ukrainian Dictionary / [Edit. Leonid Hrabovsky]. – New York: Hippocrene Books, 1994. – 448 p. 68

ДОДАТОК А

Таблиці розподілу термінів за походженням

Табл. 1. Терміни латинського походження Англомовний термін
Етимологія слова та його значення Переклад терміна українською мовою

ability	habilitas	– здатність, кмітливість	здатність, здібність
abnormal	abnormalis	– неправильний	анормальний
abuse	abusus	– виснажувати, використовувати	жорстоке поведження
accommodation			
accommodatio		– пристосування, пристосування	
acquisition	acquisitio	– накопичувати, надбання	
action	action	– діяння, дія	
adaption	adaptio	– пристосовуватися, адаптація	
adolescence	adolescentia	– молодь	підлітковий період
adulthood	adultus + hood	– зрілий + словотвірний елемент, що означає	«стан» дорослість
adversity	adversitas	– протилежний	лихо, напасть
aggression	aggressio	– атака	агресія
aggressive impulse	aggres	– атакувати;	
impellere		- зіткнутися	агресивний імпульс
ambiguity	ambiguitatem	– подвійне значення	невизначеність
amygdala			
amygdalum		– мигдаль	амигдала, мигдалина
anxiety	anxietas	– страждання	тривога
appearance	apprentia	– показатися	зовнішній вигляд
assault	assaltus	– перешкода, стрибок	насильство
assimilation	assimilatio	- подібність	асиміляція
basic senses	bassus	низький, товстий;	
sensus		– сприйняття	головні сенсорні відчуття
circadian rhythm	circum	– обхід;	
rhythmus		– рух у часі	циркадний ритм
cognitive	cognoscere	– впізнавати	когнітивний

commitment committere – об'єднувати зобов'язання communication
 communicare – поділити спілкування

comorbidity co + morbidus – разом + хворий супутнє захворювання
 competency

competentia – угода, симетрія компетентність

complication complicatio – згинатися разом ускладнення

conception concipere – завагітніти запліднення

concrete concretus – зашільнений конкретний

confidence confidens – хоробрий впевненість

congruence congruentia – згода, гармонія конгруентність

conflict conflictus – боротьба, сварка конфлікт

concentration com + centrum – разом + середина, центр концентрація corpus
 callosum corpus – тіло;

callosus – товсто-шкірий мозолисте тіло

correlation com + reparati – разом + відновлення співвідношення

criticism criticus – цінитель критика

deficiency deficientem – залишати дефіцит

dependency dependere – бути залежним залежність

depression depression – пригнічувати депресія

dietary diaeta – прописаний спосіб життя дієтичне харчування

diffuse anxiety diffuses – висипати; дифузна тривога

anxietatem – страждання

discrimination discriminatio – розділення дискримінація

disturbance disturbare – кинути в безлад порушення (спокою) divorce
 divortium – розділення розлучення

dysfunction dys + functio – не + виконання дисфункція

education educare – виховувати виховання, освіта

emotion emovere – збентежити емоція

exacerbate exacerbatus – провокувати загострювати

executive function executivus – виконувати;

functio – здійснення виконавча функція

exposure exponere – виставити вплив

extraverted extra + vertere – назовні + крутити, повертати екстрагентний

family familia – сімейні слуги сім'я

flatulence flatus – хрипнути метеоризм

flexibility flexibilis – піддатливий гнучкість

foetus fetus – виношувати молодого плід

formaloperational forma + operatio – фігура + робота формально-оперативний

formal operations forma – фігура;

operatio – робота формально-оперативний етап

fraternal fraternus – дружній братній

frustration frustratio – розчарування розчарування

function functio – здійснення функціонування

generalization generalis – загальний узагальнення

germinal germen – пагін, росток зародковий

grief gravare – досаджати скорбота

habit disorders habitus – манера поведінки; розлади звичок і потягів

ordinem – ряд, лінія

hereditary hereditarius – успадкований спадковий

hopefulness hora + ful – впевненість у майбутньому + повний сподівання

identity

idem – той самий індивідуальність

imaginary audience imaginary – малюнок для себе;

audientia – слухання уявна аудиторія

imitation imitatio – копіювання наслідування

immature immaturus – неспілий незрілий

immune immunis – не обтяжений імунний

impact impactus – зітнутися вплив

impulsiveness impellere – зітнутися імпульсивність

inability in + habilitas – не + здатність нездатність
 inattention in + attentio – не + уважність неуважність
 incidence incidens – статися захворюваність
 incongruent in + congruens – не + згожий, придатний інконгруентний
 indicator indicare – вказувати індикатор
 individual individuus – неподільний особистість
 inductive reasoning inducere вводити;
 ratio – розрахунок індуктивне обґрунтування
 infancy infantia – раннє дитинство період раннього дитинства
 infant infans – дитина на руках немовля
 injury iniuria – кривда, несправедливість, травмування
 intensity intensus – напружений інтенсивність
 interaction inter + action – взаємодія серед, поміж + діяння
 intervention inter + venire – серед, поміж + приходить втручання
 intimacy intimus – потаємний близькість
 intuitive intueri – розглядати інтуїтивний
 irritability irritabilis – легко збуджуватися дратівливість
 isolation insulates – острів ізоляція
 language acquisition lingua – мова;
 acquisition – накопичувати оволодіння мовою
 liaison ligatio – зв'язування зв'язок взаємодії
 logic (ars)logica – логіка логіка
 maladaptive mal + adaptare – поганий + пристосовувати неприйнятний
 marital intimacy maritalis – те, що належить подружжю;
 intimus – потаємний подружня інтимність
 marital problems maritalis – те, що належить подружжю;
 problema – запитання проблеми з сном
 maturation maturare – дозрівати дорослішання
 negative reactivity negativis – те, що заперечує;
 actus – діяння негативна реактивність

neglect neglectus – нехтування халатність, недбалість

nurturing nutrire – годувати виховання

obesity obesitas – повнота ожиріння

object permanence obiectus – те, що лежить попереду;

permanens – залишений предметна константність

obsession obsessio – облога одержимість

obsessivecompulsive disorder obsessus – уважно стежити;

compulsus – змушувати;

dis + ordinem – окремо + ряд, лінія обсесивнокомпульсивний розлад

optimism optimus – найкращий оптимізм

organism organum – інструмент, орган організм

orienting oriens – сонце, що сходить орієнтування

overactivity ofer + activus – над + активний надмірна активність

overindulgence ofer + indulgentia – над + покірність надмірна поблажливість

parenting parentum – батько або мати, предок батьки

parenting style parentum – батько або матір;

stilus – інструмент для письма

peer par – рівний одноліток

perception reparation – сприймання, розуміння сприймання

perinatal peri + natalis – поряд, за межами + що стосується народження

перинатальний

personality persona – людина особистість

personal fable persona – людина;

fabula – історія особиста унікальність

pervasive pervadere – поширюватися поширюваний

phenomenon phainomenon – з'явлення феномен

pregnancy praegnantem – з дитиною вагітність

premature praematurus – передчасно зрілий ранній

prenatal prae + natalis – перед + що стосується народження пренатальний

preoperational

prae + operatio – перед + робота передопераційний
 prevalence praevalens – могутній, сильний поширення
 proactive pro + activus – перед, замість + діяння активний
 pubescence pubescens – дорослішати змужіння
 reactive re + activus – заново + діяння реагуючий
 reciprocal reciprocus – перемінний обопільний
 reciprocal facial expressions reciprocus – перемінний;
 facies – вид, форма;
 expressio – виступ зворотна мімічна експресія
 recurrent recurrens – поспішати назад повторюваний
 regression regresio – повернення регресія
 regulatory regula – правило регулюючий
 rejection reiectio – відкидати відхилення
 repetitive vocalizations repetere – робити або сказати ще раз;
 vocalis – що звучить повторювана вокалізація
 resistance resistere – протистояти опір
 retardation retardatio – затримка затримка
 retarded retardare – затримувати відсталий
 rigidity rigiditas – жорсткість ригідність
 ritual ritualis – що стосується обрядів ритуал
 sensitivity sensus – сприймати, відчувати образливість
 sensorimotor sensorius + motor – відчувати + сенсоромоторний рушійна

сила

sense of closure sensus – сприйняття;
 claudere – закривати відчуття замкнутості
 sense of competence sensus – сприйняття;
 competentia – зустріч усвідомлення правомочності
 sense of uncertainty sensus – сприйняття;
 certus – закріплений відчуття невизначеності
 sensory integration sensorius – відчувати;

integrare – робити цілим сенсорна інтеграція
 separation separatio – роз’єднувати відлучення
 severity severitas – суворість рівень тяжкості
 sign language signum – знак, символ;
 lingua – язик, мова мова жестів
 social cues socialis – товариство;
 quando – коли соціальні сигнали
 socially inappropriate socialis + in + appropriates – об’єднаний + не+
 привласнити соціальнонеприйнятний
 spouse sponsus – наречений подружжя
 stimulant medication stimulanten – спонукати;
 medicatio – зцілення стимулюючий препарат
 stimulus(stimuli) stimulus – збудний, стимул подразник
 stress strictus – напружений стрес
 stressor strictus – напружений стресовий фактор
 support supportare – перевозити підтримка
 suppression suppresio – стримувати стримування
 temperament temperamentum – належна суміш темперамент
 tension tensio – натягування напруга
 tension-reducing habits tensio – натягування;
 reducere – вести назад; шкідливі звички
 habitus – умови, поведінка tissue damage texere – плести;
 damnum – шкода пошкодження тканин
 viral infection virus – отрута; infectio – зараження вірусна інфекція
 vision visionem – бачення зір
 Табл. 2. Терміни давньогрецького походження
 aerophagia aer + phagos – повітря + їсти аерофагія
 atypical a + tyrikos – не + враження атиповий
 autism autos –сам аутизм
 chronical khronos – час хронічний

dyskinetic dys + kinesis – поганий + рух дискінетичний

dystonia dys+tonos – поганий + напруга дистонія

echolalia echo + lalia – ехо + розмовляти ехолалія

embryo embryon – молодий заплід, ембріон

embryonic embryon – молодий ембріональний

empathy empatheia – пристрасть емпатія

endocrine endon + krinein – внутрішній + роз'єднувати ендокринний

epilepsy epilepsies – захоплення епілепсія

hypothetical hypo + thesis – під + місце, розташування припустимий

metabolic metabolikos - мінливий метаболічний

monozygotic mono + zygotos – монозиготний один + сполучений

onychophagia onyx + phagos – ніготь + їсти оніхофагія

pathological pathos + logia – страждання + вивчення патологічний

phobia phobos – панічний страх фобія

psychogenic psyche + genes – розум, душа + народжений від психогенний

psychosomatic psyche + somatikos – розум + тіло психосоматичний

school phobia skhole – відпочинок;

phobos – панічний страх страх перед школою

schooling skhole – відпочинок шкільне навчання

stereotypy stereos + typos – твердий + удар, заглиблення стереотипія

symbolism symbolon – значок, талон символізм

symptom symptom – подія, випадок симптом

symptomology symptom + logia – подія, випадок + розмовляти

СИМПТОМОЛОГІЯ

therapy therapeia – лікування терапія

trauma trauma – рана травма

traumatic traumaticus – що стосується травмування травматичний

trichotillomania thrix + till + mania – волосся + витягувати + каз

трихотіломанія verbal verbum – слово вербальний

violence violentia – жорстокість насилля

Табл. 3. Терміни староанглійського походження

behaviorism behabban – самообмеження біхевіоризм

belching bealcan – підіймати повітря у шлунку відрижка

bereavement bereafian – позбавити тяжка втрата

body rocking bodig – фізіологічна структура людини або тварини;

rock – камінь розгойдування

breath holding bræð – запах;

healding – зберігання затримка дихання

childhood cildhad – стан дитини дитинство

child's needs cild – новонароджений;

nied – необхідність дитячі потреби

fear fæŕ – відчай, горе страх

feeling felan – торкатися, сприймати відчуття

fidget fiken – поспішати непосидючість

guilt gylt – злочин провина

hair loss hær – волосся;

los – крах, загибель втрата волосся

hair pulling hær – волосся;

pullian – зривати виривання волоссяного покриву

happiness hap – фортуна, щастя щастя

hearing heran – слухати слух

helplessness helran + leas – підтримувати + вільний безпорадність

lifespan life + span – період між народженням та смертю + п'ядь тривалість

життя

loss los – крах, загибель втрата

meltdown meltan + ofdune – стати рідким + вниз падіння overeating ofer +
etan – над, забагато + споживати їжу переїдання

nail biting negel – штифт;

bitan – проколювати зубами звичка гризти нігті

restlessness reste + leas – відпочинок + вільний занепокоєння

shyness sceoh – боязкий сором'язливість

sibling sibling – рідний сиблінг, брат або сестра

strain strion, streon – придбання напруження

stutter stutten – заїкатися заїкання

thumb sucking puma – товстий;

sucan – смоктати смоктання великого пальця

unhappiness un + hap – не + фортуна, щастя нещастя

Табл. 4. Терміни старофранцузького походження

aging aage, eage – вік, змужнілість старіння

developmental stage desveloper – розгортати;

estage – будівля стадія розвитку

impairment empeirier – погіршувати погіршення

judgmental jugement – судове рішення суб'єктивний

harassment harasser – намучити, досаждати занепокоєння

heritability iritage, eritage, heritage – спадкоємець, спадщина успадкованість

reassurance re + assureur – заново, назад + заспокоювати умовляння,

заспокоєння

seizure seisir – заволодіти судома uneasiness un + aisie – не + заспокійливий
 неспокій.

Терміни старонорвезького походження anger ст.-норв. angr – страждання
 гнів, роздратування skill ст.-норв. skil – проникливість вміння

Терміни змішаного походження adaptive behavior лат. adaptare –
 пристосовуватися; ст.-англ. behabban – самообмеження адаптивна поведінка
 adaptive life skills лат. adaptare – пристосовуватися; ст.-англ. life – період між
 народженням та смертю; ст.-норв. skil – проникливість адаптивні життєві
 навички air swallowing лат. aer – повітря; ст.-англ. swealwe – проковтнути
 заковтування повітря antisocial behavior грец. anti – замість, протилежний від;
 лат. socialis – об'єднаний; ст.-англ. behabban – самообмеження антисоціальна
 поведінка applied behavior analysis лат. applicare – прикріпити; ст.-англ. behabban
 – прикладний аналіз поведінки 81 самообмеження; грец. analysis – вирішення

проблеми шляхом аналізу applied psychology лат. applicare – прикріпити; грец. psyche – подих, душа; грец. logia – розмовляти прикладна психологія attachment theory ст.-фр. atachier – замикати; грец. theoria – міркування теорія прив’язності autism spectrum disorder грец. autos – сам; лат. spectrum – поява; лат. ordinem – ряд, лінія розлади аутистичного спектру avoidance англо-франц. avoider – забиратися уникнення basic living skills лат. bassus – низький, товстий; ст.-англ. lifende – існуючий; ст.-норв. skil – проникливість основні життєві навички brain circuitry ст.-англ. brægen – мозок; лат. circuitus – кружляння мозкова схема brain development ст.-англ. brægen – мозок; ст.-фр. desveloper – розгортати розвиток мозку biological factor грец. bios – життя; лат. factor – діяч біологічний фактор birth weight ст.-норв. byrðr – народжений; ст.-англ. gewiht – вага вага при народженні cardiovascular грец. kardia – серце; лат. vasculum – маленьке судно серцево-судинна система 82 child abuse ст.-англ. cild – новонароджений; лат. abusus – виснажувати жорстоке поводження з дитиною child nature ст.-англ. cild – новонароджений; лат. natura – перебіг речей дитяча натура chronic illness грец. khronikos – що стосується часу; ст.-норв. illr – злий, поганий хронічне захворювання chronic stressor грец. khronikos – що стосується часу; лат. strictus – напружений хронічний стресовий фактор control англо-франц. contreroller – наділити владою контроль coping strategies лат. cappa – плащ с капюшоном; грец. strategia – команда генерала способи подолання disruptive behavior лат. disruptus – ламання; ст.-англ. behabban – самообмеження руйнівна поведінка dysfluent speech грец. dys – поганий; лат. fluentem – нещільний; ст.-англ. spæc – говоріння неплавна мова egocentrism лат. ego – я; грец. kentrikos – що стосується центру егоцентризм eye contact ст.-англ. ege – глаз; лат. contactus – торкання візуальний контакт 83 fine motor development лат. finis – кордон; лат. motor – рушійна сила; ст.-фр. desveloper – розгортати розвиток дрібної моторики food selectivity ст.-англ. foda – їжа; лат. selectus – вибирати вибірковість в їжі frontal lobe лат. frontem – попереду; грец. lobos – частка лобна доля genetic code грец. genetikos – походження; лат. codex – книга законів генетичний код genetic factor грец. genetikos – походження; лат. factor – діяч генетичний фактор gross motor

development ст.-фр. gros – великий; лат. motor – рушійна сила; ст.-фр. desveloper – розгорнути розвиток великої моторики head banging ст.-англ. heafod – верхня частина тіла; ст.-норв. banga – прибивати звичка битися головою head circumference ст.-англ. heafod – верхня частина тіла; лат. stimulation – вести навколо окружність голови hyperactivity грец. hyper – забагато, за межами; лат. activus – активний гіперактивність language delay лат. lingua – язик, мова; ст.-фр. delaiier – покидати затримка мовлення learning disability ст.-англ. leorning – навчання; нездатність до навчання 84 лат. dis – у протилежному напрямку; лат. habilitas – здібність logical thought лат. logica – логіка; ст.-англ. poht, gepoht – процес мислення логічна думка methylphenidate грец. methy – вино; грец. phainein – з'явитися; лат. acetum – оцет метилфенідат mental performance лат. mens – розум; ст.-фр. parfornir – виконувати розумова діяльність mental symbols лат. mens –розум; грец. symbolon – значок, талон ментальні символи mindfulness training ст.-англ. gemund – пам'ять; ст.-англ. ful – наповнений; лат. tranere – тягнути тренування уважності mirror neurons лат. mirari – дивуватися; грец. neuron – нерв дзеркальні нейрони motor overactivity лат. motor –рушійна сила; ст.-англ. ofer – над; лат. activus – активний моторна перенапруженість motor skills лат. motor –рушійна сила; ст.-норв. skil – проникливість моторні навички mutualistic relationship лат. mutuus – зворотній; лат. stimulat – повернення; ст.-англ. sciere – стан мутуалістичні відносини neonate грец. neos – новий, молодий; лат. natus – народжений новонароджений neurodevelopment грец. neuron –нерв; нейророзвиток ст.-фр. desveloper – розгорнути neuro-feedback грец. neuron – нерв; ст.-англ. fedan – годувати; ст.-англ. bæk – назад нейрофідбек non-verbal лат. non – ні в якому разі; грец. verbum – слово невербальний parent-child communication лат. parentem – батько або матір; ст.-англ. cild – новонароджений; лат. comunicatio – ділитися спілкування між батьками та дитиною parietal lobe лат. paries – стіна; грец. lobos – частка парієтальна частка premature birth лат. praematurus – рано зрілий; грец. byrðr – народжений передчасне народження pretend play лат. praetendere – витягувати вперед; ст.-англ. plega – швидкий рух удавання rational thinking лат. rationalis – розум; ст.-англ. pengan – уявляти

раціональне мислення relationship лат. relatio – відновлення; ст.-англ. sciepe – стан відносини repetitive behavior лат. repetere – робити або сказати ще раз; ст.-англ. behabban – самообмеження повторюваність дій у поведінці school age грец. skhole – відпочинок; шкільний вік 86 лат. aetatem – період життя self-blame ст.-англ. self, seolf – себе; ст.-фр. blasme – докір самодокір self-efficacy ст.-англ. self, seolf – себе; лат. efficacia – ефективність самоефективність self-esteem ст.-англ. self, seolf – себе; лат. aestimare – оцінювати самооцінка self-injurious ст.-англ. self, seolf – себе; лат. iniuriosus – неправильний, небезпечний самотравмування self-regulation ст.-англ. self, seolf – себе; лат. regula – правило саморегуляція self-stimulation ст.-англ. self, seolf – себе; лат. stimulatio – підбурювання самостимуляція serotonin лат. serum – сироватка; грец. tonikos – розтягування серотонін sleeping problems ст.-англ. spæc – сон; лат. problema – запитання проблеми з сном social change лат. socialis – товариство; ст.-фр. change – обмін соціальні зміни speech therapy ст.-англ. spæc – процес говоріння; грец. therapeia – лікування логопедія teenager ст.-англ. tene – більше ніж десять; лат. aevum - вік підліток typicallydeveloping грец. typos – враження; ст.-фр. desveloper – розгортати типово-розвинутий 87 ventricular enlargement лат. ventriculus – маленький живіт; ст.-фр. enlargier – розширити збільшення шлуночка white matter ст.-англ. hwit – яскравий; ст.-фр. matere – предмет, тема біла речовина Табл. 7. Терміни невідомого походження fussiness нервовість tantrum тантум tic(s) тик(и) toddler малюк, дитина, яка починає ходити.

ДОДАТОК Б

Англійсько-український словник Англійське слово Українське слово
 ability здатність, здібність abnormal аномальний abuse жорстоке поведіння
 accommodation пристосування acquisition надбання action дія adaption адаптація
 adaptive behavior адаптивна поведінка adaptive life skills адаптивні життєві
 навички adolescence підлітковий період adulthood дорослість adversity лихо,

напасть aerophagia аерофагія aggression агресія aggressive impulse агресивний імпульс aging старіння air swallowing заковтування повітря ambiguity невизначеність amygdala амигдала, мигдалина anger гнів, роздратування anticipatory guidance попереджувальна бесіда antisocial behavior антисоціальна поведінка anxiety тривога anxiety disorder тривожний розлад appearance зовнішній вигляд applied behavior analysis прикладний аналіз поведінки applied psychology прикладна психологія assault насильство assimilation асиміляція attachment theory теорія прив'язності atypical атиповий avoidance уникнення autism аутизм autism spectrum disorder розлади аутистичного спектру basic living skills основні життєві навички basic senses головні сенсорні відчуття bereavement тяжка втрата behaviorism біхевіоризм belching відрижка biological factor біологічний фактор birth weight вага при народженні body rocking розгойдування brain circuitry мозкова схема brain development розвиток мозку breath holding затримка дихання cardiovascular серцево-судинна система child abuse жорстоке поводження з дитиною childhood дитинство child nature дитяча натура child's needs дитячі потреби chronic illness хронічне захворювання chronic stressor хронічні стресові фактори chronical хронічний circadian rhythm циркадний ритм cognitive когнітивний commitment зобов'язання communication спілкування comorbidity супутнє захворювання competency компетентність complication ускладнення concentration концентрація conception запліднення concrete конкретний confidence впевненість conflict конфлікт congruence конгруентність control контроль coping strategies способи подолання corpus callosum мозолисте тіло correlation співвідношення criticism критика deficiency дефіцит dependency залежність depression депресія developmental stage стадія розвитку dietary дієтичне харчування diffuse anxiety дифузна тривога discrimination дискримінація disruptive behavior руйнівна поведінка disturbance порушення спокою divorce розлучення dysfluent speech неплавна мова dysfunction дисфункція dyskinetic дискінетичний 91 dystonia дистонія echolalia ехолалія education виховання, освіта egocentrism егоцентризм embryo ембріон embryonic ембріональний emotion емоція empathy емпатія endocrine ендокринний epilepsy епілепсія exacerbate

загострювати executive function виконавча функція exposure вплив extraverted екстрагентний eye contact візуальний контакт family сім'я fear страх feeding disturbance розлади харчування feeling відчуття fidget непосидючість fine motor development розвиток дрібної моторики flatulence метеоризм flexibility гнучкість foetus плід food selectivity вибірковість в їжі formal-operational формально-оперативний formal operations формально-оперативний етап fraternal братній frontal lobe лобна доля frustration розчарування function функціонування fussiness нервовість generalization узагальнення genetic code генетичний код genetic factor генетичний фактор germinal зародковий grief скорбота gross motor development розвиток великої моторики guilt провина habit disorders розлади звичок і потягів hair loss втрата волосся hair pulling виривання волоссяного покриву happiness щастя harassment занепокоєння head banging звичка битися головою head circumference окружність голови hearing слух helplessness безпорадність hereditary спадковий heritability успадкованість helpfulness сподівання hyperactivity гіперактивність hypothetical припустимий identity індивідуальність imaginary audience уявна аудиторія immature незрілий imitation імітація immune імунний impact вплив impairment погіршення impulsiveness імпульсивність inability нездатність inattention неухважність incidence захворюваність incongruent інконгруентний indicator індикатор individual особистість inductive reasoning індуктивне обґрунтування infant немовля infancy період раннього дитинства inhibition стримування injury травмування intensity інтенсивність interaction взаємодія intervention втручання intimacy близькість intuitive інтуїтивний irritability дратівливість isolation ізоляція judgmental суб'єктивний language acquisition оволодіння мовою language delay затримка мовного розвитку learning disability нездатність до навчання liaison зв'язок взаємодії lifespan тривалість життя logic логіка logical thought логічна думка 94 loss втрата maladaptive неприйнятний marital intimacy подружня інтимність marital problems проблеми у відносинах батьків maturation дорослішання meltdown падіння mental performance розумова діяльність mental symbols ментальні символи metabolic метаболічний methylphenidate метилфенідат mindfulness training тренування

уважності mirror neurons дзеркальні нейрони monozygotic монозиготний motor
 overactivity моторна перенапруженість motor skills моторні навички mutualistic
 relationship мутуалістичні відносини nail biting звичка гризти нігті negative
 reactivity негативна реактивність neglect недбалість neonate новонароджений
 neurodevelopment нейророзвиток neuro-feedback нейрофідбек non-verbal
 невербальний nurturing виховання obesity ожиріння object permanence предметна
 константність obsession одержимість obsessive-compulsive disorder обсесивно-
 компульсивний розлад onychophagia оніхофагія 95 optimism оптимізм organism
 організм orienting орієнтування overactivity надмірна активність overeating
 переїдання overindulgence надмірна поблажливість parent-child communication
 спілкування між батьками та дитиною parietal lobe парієтальна частка parenting
 батьківство parenting style стиль виховання pathological патологічний peer
 однокласник perception сприймання perinatal перинатальний personal fable особиста
 унікальність personality особистість pervasive поширюваний phenomenon
 феномен phobia фобія physiological function фізіологічна функція pregnancy
 вагітність premature ранній premature birth передчасне народження prenatal
 пренатальний preoperational передопераційний pretend play удавання prevalence
 поширення, розповсюдження proactive активний 96 psychogenic психогенний
 psychosomatic психосоматичний pubescence змужіння rational thinking
 раціональне мислення reactive реагуючий reassurance умовляння, заспокоєння
 reciprocal обопільний reciprocated facial expressions зворотна мімічна експресія
 recurrent повторюваний regression регресія regulatory регулюючий rejection
 відхилення relationship відносини repetitive behavior повторюваність дій у
 поведінці repetitive vocalizations повторювана вокалізація resistance опір
 restlessness занепокоєння retardation затримка retarded відсталий rigidity
 ригідність ritual ритуал school age шкільний вік schooling шкільне навчання
 school phobia страх перед школою seizure судома self-blame самодокір self-
 efficacy самоефективність self-esteem самооцінка self-injurious самотравмування
 self-regulation саморегуляція self-stimulation самотимуляція sense of closure
 відчуття замкнутості sense of competence усвідомлення правомочності sense of

uncertainty відчуття невизначеності sensory integration сенсорна інтеграція
 sensitivity образливість sensorimotor сенсоромоторний separation відлучення
 serotonin серотонін severity рівень тяжкості shyness сором'язливість sibling
 сиблінг, брат і сестра sign language мова жестів skill вміння sleeping problems
 проблеми з сном social change соціальні зміни social cues соціальні сигнали
 socially-inappropriate соціально-неприйнятний speech therapy логопедія spouse
 подружжя стереотипу стереотипія stimulant medication стимулюючий препарат
 stimulus(stimuli) подразник strain напруження stress стрес stressor стресовий
 фактор stuttering заїкання support підтримка suppression стримування symbolism
 символізм symptom симптом symptomology симптомологія tantrum тантум
 teenager підліток temperament темперамент tension напруга tension-reducing habits
 шкідливі звички therapy терапія thumb sucking смоктання великого пальця tic(s)
 тик(и) tissue damage пошкодження тканин toddler малюк, дитина, яка починає
 ходити trauma травма traumatic травматичний trichotillomania трихотіломанія
 typically-developing типово-розвинутий uneasiness неспокій unhappiness нещастя
 ventricular enlargement збільшення шлуночка verbal вербальний violence насилля
 viral infection вірусна інфекція vision зір white matter біла речовина

ДОДАТОК В

Українсько-англійський словник аномальний abnormal агресія aggression
 агресивний імпульс aggressive impulse адаптація adaption адаптивна поведінка
 adaptive behavior адаптивні життєві навички adaptive life skills активний proactive
 амигдала amygdala антисоціальна поведінка antisocial behavior асиміляція
 assimilation атипий atypical аутизм autism батьківство parenting безпорадність
 helplessness біхевіоризм behaviorism біологічний фактор biological factor
 близькість intimacy братній fraternal вага при народженні birth weight вагітність
 pregnancy взаємодія interaction вибірковість в їжі food selectivity виконавча

функція executive function виривання волосного покриву hair pulling виховання education виховання nurturing 100 відлучення separation відносини relationship відсталий retarded відхилення rejection відчуття feeling відчуття замкнутості sense of closure відчуття невизначеності sense of uncertainty візуальний контакт eye contact вміння skill впевненість confidence вплив exposure вплив impact втрата loss втручання intervention генетичний код genetic code генетичний фактор genetic factor гіперактивність hyperactivity гнів anger гнучкість flexibility головні сенсорні відчуття basic senses депресія depression дефіцит deficiency дзеркальні нейрони mirror neurons дискінетичний dyskinetic дискримінація discrimination дистонія dystonia дисфункція dysfunction дитинство childhood дитяча натура child nature дитячі потреби child's needs дифузна тривога diffuse anxiety дієтичне харчування dietary дія action дорослість adulthood дорослішання maturation дратівливість irritability егоцентризм egocentrism екстрагентний extraverted ембріон embryo ембріональний embryonic емоція emotion емпатія empathy ендокринний endocrine епілепсія epilepsy ехолалія echolalia жорстоке поводження abuse загострювати exacerbate заковтування повітря air swallowing залежність dependency занепокоєння harassment занепокоєння restlessness запліднення conception зародковий germinal затримка retardation затримка дихання breath holding затримка мовного розвитку language delay захворюваність incidence звичка битися головою head banging звичка гризти нігті nail biting зворотна мімічна експресія reciprocated facial expressions зв'язок взаємодії liaison здатність ability зобов'язання commitment зовнішній вигляд appearance змужіння pubescence ізоляція isolation імпульсивність impulsivity імунний immune індивідуальність identity індикатор indicator індуктивне обґрунтування inductive reasoning інконгруентний incongruent інтенсивність intensity інтуїтивний intuitive когнітивний cognitive компетентність competency конгруентність congruence конкретний concrete контроль control конфлікт conflict концентрація concentration критика criticism лихо adversity лобна доля frontal lobe логіка logic логічна думка logical thought ментальні символи mental symbols 103 метаболічний metabolic метилфенідат methylphenidate мова жестів sign language

мозкова схема brain circuitry мозолисте тіло corpus callosum монозиготний
 monozygotic моторна перенапруженість motor overactivity моторні навички motor
 skills мутуалістичні відносини mutualistic relationship надбання acquisition
 надмірна поблажливність overindulgence насильство assault наслідування imitation
 невербальний non-verbal невизначеність ambiguity недбалість neglect негативна
 реактивність negative reactivity нездатність inability нездатність до навчання
 learning disability незрілий immature нейророзвиток neurodevelopment
 нейрофідбек neuro-feedback немовля infant неплавна мова dysfluent speech
 непосидючість fidget неприйнятний maladaptive нервовість fussiness неухважність
 inattention новонароджений neonate обопільний reciprocal образливість sensitivity
 obsesивно-компульсивний розлад obsessive-compulsive disorder оволодіння
 мовою language acquisition одержимість obsession одноліток peer ожиріння
 obesity опір resistance оптимізм optimism організм organism орієнтування
 orienting окружність голови head circumference основні життєві навички basic
 living skills особиста унікальність personal fable особистість individual
 особистість personality падіння meltdown парієтальна частка parietal lobe
 патологічний pathological передопераційний preoperational передчасне
 народження premature birth переїдання overeating перинатальний perinatal
 підлітковий період adolescence плід foetus повторювана вокалізація repetitive
 vocalisations повторюваний recurrent повторюваність дій у поведінці repetitive
 behavior погіршення impairment подружнн інтимність marital intimacy
 порушення спокою disturbance поширення prevalence поширюваний pervasive
 предметна константність object permanence пренатальний prenatal прикладна
 психологія applied psychology прикладний аналіз поведінки applied behavior
 analysis припустимий hypothetical пристосування accommodation проблеми з
 сном sleeping problems провина guilt психогенний psychogenic психосоматичний
 psychosomatic ранній premature раціональне мислення rational thinking реагуючий
 reactive регресія regression регулюючий regulatory рівень тяжкості severity
 ригідність rigidity ритуал ritual розвиток великої моторики gross motor
 development розвиток дрібної моторики fine motor development розвиток мозку

brain development розгойдування body rocking розлади аутистичного спектру
 autism spectrum disorder розлади звичок і потягів habit disorders розлучення
 divorce 106 розумова діяльність mental performance розчарування frustration
 руйнівна поведінка disruptive behavior самодокір self-blame самоефективність
 self-efficacy самооцінка self-esteem саморегуляція self-regulation самостимуляція
 self-stimulation самотравмування self-injury сенсорна інтеграція sensory
 integration сенсоромоторний sensorimotor серотонін serotonin серцево-судинна
 система cardiovascular сиблінг sibling сім'я family скорбота grief слух hearing
 сором'язливість shyness соціальні зміни social changes спадковий hereditary
 співвідношення correlation спілкування communication спілкування між батьками
 та дитиною parent-child communication сподівання hopefulness способи
 подолання coping strategies сприймання perception старіння aging страх fear
 суб'єктивний judgmental 107 судома seizure супутнє захворювання comorbidity
 теорія прив'язності attachment theory тренування уважності mindfulness training
 тривалість життя lifespan травмування injury тривога anxiety тривожний розлад
 anxiety disorder тяжка втрата bereavement удавання pretend play узагальнення
 generalization умовляння reassurance уникнення avoidance усвідомлення
 правомочності sense of competence ускладнення complication успадкованість
 heritability уявна аудиторія imaginary audience феномен phenomenon фобія phobia
 формально-оперативний formal-operational формально-оперативний етап formal
 operations функціонування function хронічне захворювання chronic illness
 хронічний chronical циркадний ритм circadian rhythm шкільне навчання schooling
 шкільний вік school age щастя happiness.

SUMMARY

Nowadays scientific terms play the major role in the communication among specialists of various fields, they help to share specific information, and take part in the development of science. This implies constant appearance of new lexical units in every field of human activity. Psychology is an old science that constantly develops and enriches its terminology with new terminological units from various scientific fields. Psychology is one of the few sciences that is studied not only by professionals and experts, but also by common readers who are interested in solving problems related to mental health, behavior and human development. Developmental psychology is one of the most significant branches of psychology science, which specializes in studying mental development of individuals from birth to the period of maturity. Thus studies carried out in this area in terms of translation are necessary and very relevant. The purpose of the study is to identify the features and methods of translating from English into Ukrainian of psychological terms in the field of child psychology. This goal achievement required solving the following tasks: 1) analyze theoretical preconditions of the translation of English terms into Ukrainian in the field of developmental psychology; 2) give definitions to the notions "term" and "terminology"; 3) define the conceptual structure in the branch of children psychology; 4) select the research material – representative English texts in the field of child psychology; 5) distinguish psychological terms in the chosen texts and select their correspondences in Ukrainian; 6) distribute the selected terms according to their structural and semantic features and according to their origin; 7) analyze the methods of translating of the terms of different groups in order to determine the dependence of the translation method on their structure and origin; 8) formulate the conclusions of the research. 109 In the process of conducting the research, the following methods were involved: a method of information search to create the basis for background and subject knowledge; an electronic data processing method; a method of comparing the original and translation texts in order to find out the translation methods which were used towards the selected lexical units; a method of overall selection in order to pick out lexical units from the original text; a method of quantitative analysis, necessary to

establish the quantitative indicators of applied translation techniques; a method of etymological analysis to find out the quantitative ratio of terms of different origins; a method of grammatical analysis to distribute the terms according to their structural features. The principal statements to be defended:

1. The main components of extralinguistic competence necessary to translate English texts in the field of "child psychology" are the corresponding background and subject knowledge that is as significant as the knowledge of psychological terminology in general.

2. The method of translation into Ukrainian to a certain extent depends both on the structural and semantic features of the term. The method of selection of direct equivalents is preferable in the translation of simple, derivative terms, in turn, the method of calque is the main method of translation of complex terms and terminological phrases. Within the method of transcoding, the adaptive transcoding has an absolute advantage over the other types.

3. The choice of the translation method also shows a dependence on the etymology of the term. For the terms of Latin and Old English origin, the main method of translation was choosing the direct equivalent from the dictionary. Transcoding was the dominant method of translation applied to the terms of Greek origin. In the translation of terms of mixed origin the prevailing method was calque. The scientific novelty of the research includes the definitions of translation methods used towards psychological terminology, which has a constant tendency to update due to its high dynamic nature. The theoretical value of the research is that its results complement the theory of translation studies. The results of the analysis provide new information on the peculiarities of the translation of English terms in the field of "Developmental Psychology". Approbation of the research results was carried out at the International Scientific Conference "300 years since the birth of H.S. Skovorody", which took place at the National University "Poltava Polytechnic named after Y. Kondratyuk" (Poltava, 30.11.2022), as well as when preparing an article for the collection of student works of the Department of Foreign Languages of the National University «Yuri Kondratyuk Poltava» (issue 18), during the 4th International

Scientific and Practical Conference "Actual Problems of Foreign Philology and Translation Studies", held at National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» (Poltava, November 9-10, 2023), as well as presented in the scientific bulletin of the International Humanitarian University ("Philology" series).

In the first chapter THEORETICAL PRECONDITIONS OF THE TRANSITION OF ENGLISH TERMS IN THE AREA OF DEVELOPMENTAL PSYCHOLOGY the basic theoretical aspects in the translation of English psychological terms were described. Also were analyzed the main approaches to the definition of "term" in the general sense. In the second chapter TRANSLATION INTO UKRAINIAN OF PSYCHOLOGICAL TERMS IN ENGLISH TEXTS IN THE FIELD OF CHILDREN PSYCHOLOGY the practical aspects of translation of English psychological terms into Ukrainian were discussed. The material of the analyzes includes 287 psychological terms. The results of the research have shown that a trustworthy translation of psychological terms demands from the interpreter deep background knowledge of psychological science as well as highly professional usage of appropriate method of translation.